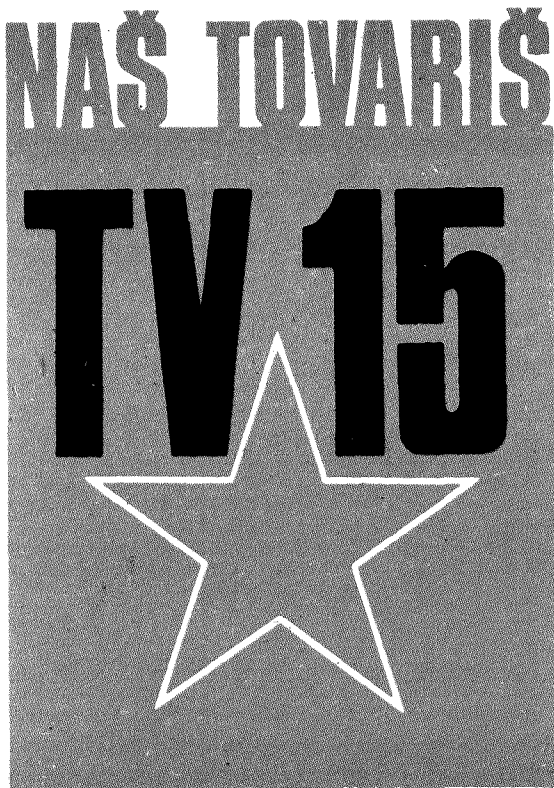

Št. 35/ 6. septembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Obceice - v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Živa Drole, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih
Milenko Strašek

Lektor-redaktor: Katja Hvala

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana
Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Dan jugoslovanske vojne mornarice

Uveljaviti načela neuvrščenosti

Zgolj dejstvo, da na našem srečanju sodelujejo predstavniki več kot sto držav, dveh tretjin človeštva, samo ob sebi dovolj zgovorno priča o zgodovinskih vrednotah politike neuvrščenja in o uspešnosti poti, ki jo je naše gibanje prehodilo od svoje prve konference leta 1961, ki je bila v Beogradu, do danes.

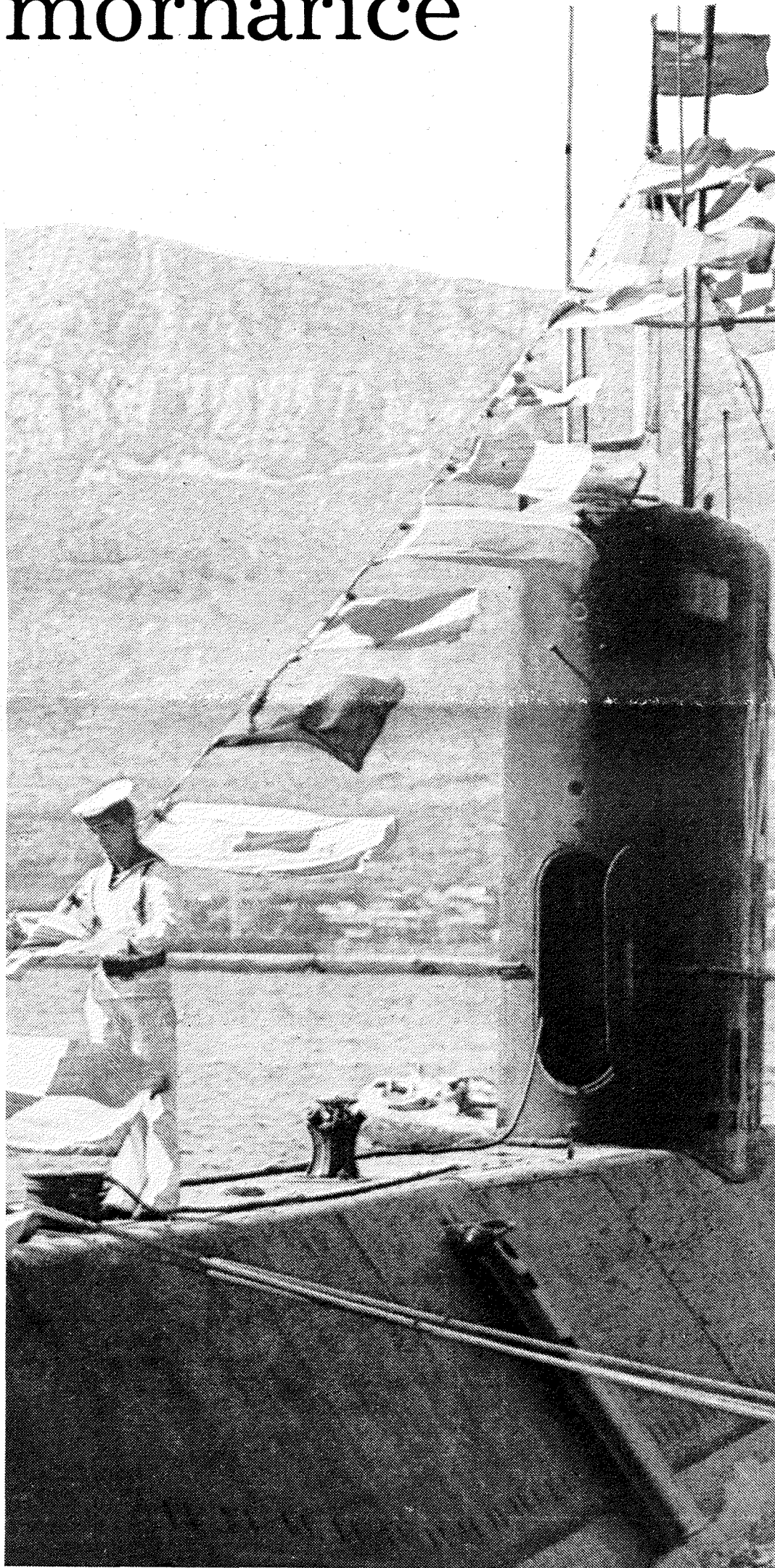
Že takrat smo imeli pred očmi, da je treba preiti, kot je bilo zapisano v beograjski deklaraciji, od »starega reda, temelječega na nadvladi, k novemu redu, ki naj bi temeljil na svobodi, enakosti in družbeni pravici, ki vodi jo k blaginji.« V tem zgodovinskem dokumentu so bila izoblikovana načela in cilji neuvrščenosti, izražene naše trajne težnje in vizije, pa tudi naša trdna odločenost, da postaneta politika in gibanje neuvrščanja neodvisen, zunajblokovski dejavnik v svetovnih dogajanjih.

Ko razmišljam o dneh, ko se je rodila neuvrščenost, lahko rečem, da nas je, tako kot še danes, prežemalo spoznanje, da je boj za nacionalno, politično in gospodarsko osamosvojitve - nujnost. Hladna vojna, ki je grozila, da se razširi po vsem svetu in ogrozi njegov obstoj, je jasno kazala, da si je blokovska politika popolnoma navzkriž z interesi in težnjami človeštva.

Nikoli nismo enačili blokov, ne po vrstnem redu njihovega nastanka ne po kakih drugih obeležjih. Od vsega začetka pa smo se dosledno izrekli proti blokovski politiki in tuji nadvladi, proti kakršnimkoli oblikam politične in ekonomske hegemonije, za pravico vsake države do svobodnega, neodvisnega in samostojnega razvoja. Nikoli nismo privolili, da bi postali od kogarkoli orodje ali rezerva, saj tega ni moč povezati z bistvom politike neuvrščanja.

Od tedaj, ko se je politika neuvrščanja pojavila kot glasnica nove dobe, je postala realna sila v boju za mir in stabilnost v svetu, za ustvarjanje novih mednarodnih političnih in ekonomskih odnosov.

Izgovora predsednika Tita v generalni razpravi na vrhunski konferenci šefov držav ali vlad neuvrščenih držav v Havani

Jugoslovanska vojna mornarica je nastala v najtežjih dneh in v izjemno neugodnih okoliščinah med našim narodnoosvobodilnim bojem. V številnih spopadih z mnogo močnejšimi in bolje opremljenimi okupatorskimi pomorskimi silami so enote naše vojne mornarice uspešno izvrševale svoje naloge. Prispevale so velik delež v boju za osvoboditev naših narodov. Neštetokrat je bila dokazana hrabrost, potrjeno je bilo požrtvovanje, odločnost in predanost ciljem naše revolucije.

V povojnem obdobju se je oplemenitila naša vojna mornarica z najsodobnejšo tehniko. Njeno varovanje naših pomorskih mej, njeno varovanje naše svobode in naše socialistične samoupravne družbe je trdno in odločno.

Je paket dovolj proti naši brezbržnosti
str. 3

»Pomembno je, da so ljudje zadovoljni!«
str. 5

Kultura delavcev – postavka »razno«
str. 7

Mobilizirajte tudi ženske
str. 9

Spomini na organizacijo TIGR
str. 14

Milan Trnčič:

Mladina, zvesta revolucionarnim tradicijam

V Gornji Sanici pri Ključu je na slovesni proslavi sedemintridesete obletnice prve mladinske delovne brigade Jugoslavije, znane »zlate žetve«, govoril član SR BiH Milan Trnčič in med drugim dejal:

– Delovna aktivnost mladine se je začela razvijati že v prvih dneh vstaje. Mladina je spravljala letino, čistila in urejevala osvobojene kraje, pomagala pri evakuaciji prebivalstva, gradnji bolnišnic in drugih partizanskih objektov, popravljala je komunikacije ter, obogatena z izkušnjo »zlate žetve« v Sanici, tudi v 1943. in 1944. letu organizirala razne brigade in žetve... Današnja mladina je ostala zvesta revolucionarnim tradicijam vojnih in povojnih generacij, tako s svojimi delovnimi aktivnostmi kot s splošnim prispevkom in z udeležbo v izgradnji naše samoupravne socialistične skupnosti. V povojnem obdobju je bilo organiziranih na tisoče mladinskih delovnih akcij v vseh naših republikah in pokrajinah, zgrajeno na tisoče kilometrov poti, prog in drugih pomembnih objektov. Samo letos je mladina pripravila 32 zveznih mladinskih delovnih akcij, v katerih bo sodelovalo več kot 50.000 fantov in deklet.

Mika Špiljak:

Stihija uravnilovke je, tako kaže, močnejša

»Pritisk poprečnosti in uravnilovke je tako močan,« je rekel Mika Špiljak, »da niti najboljši delavci in ustvarjalci ne morejo zaslužiti toliko, kolikor v resnici prispevajo in zaslužijo. Načelna stališča so jasna, toda stihija uravnilovke je, tako kaže, močnejša.«

Mika Špiljak

Andrej Marinc na seji predsedstva CK ZKS:

Kopnijo prednosti Slovenije

Zdajšnji optimizem ob polletnih gospodarskih rezultatih je treba sprejeti z zadržki, je sodil Andrej Marinc, »saj vse kaže, da se bo finančni položaj v drugem polletju poslabšal.« Na to misel navajajo dejstva o močni domači rasti cen in stroškov, pa tudi mednarodni gospodarski položaj, za katerega so značilna vse pogostejša krizna obdobja. Predvsem bi se morali zamisliti nad dejstvom, da je v Sloveniji rast proizvodnih cen, cen na drobno in cen storitev precej višja kot drugje v državi, pa tudi izplačila za naložbe so večja. Druga težava je v tem, da je v Sloveniji v zadnjih štirih letih rast zaposlovanja izredno velika, saj presega štiriodstotno letno stopnjo. Tudi drugi podatki dokazujejo, da prednosti, ki jih je imela Slovenija v primerjavi z drugimi republikami, kopnijo.

Zaradi tega bi morali imeti v naši republiki natančne ocene o možnostih za razvoj slovenskega gospodarstva v naslednjem obdobju. Popolnoma jasno je, da bo treba slovensko gospodarstvo hitreje prestrukturirati, toda velika pomanjkljivost je, da ni bolj smelih, ambicioznih in zahtevnejših razvojnih programov.

KOMENTAR KOMENTAR KOMENTAR KOMENTAR KOMENTAR

Kritično k spominskim zapisom

Omogočanje in ohranjanje »živih« pričevanj o dogodkih v času NOB je skrb pristojnih organov, ki varujejo tradicije sporočila iz naše bližnje preteklosti. Zadnje čase delujejo nekoliko bolj komisije pri združenjih borcev, odbori domičilnih enot, razni inštituti in še kdo ter skušajo sicer nekoliko prepozno nadoknaditi zamujeno. Izdaja raznih zgodovinskih monografij o delovanju posameznih partizanskih enot in aktivističnih forumov na terenu je vsako leto prisotna na knjižnem trgu. Pa tudi izdajanje manjših brošur ali pa zapisov o NOB je najti v lokalnih zbornikih.

Hotenja zbiralcev podatkov in oblikovalcev večjih partizanskih besedil pa so dostikrat v nasprotju z denarnimi možnostmi, zlasti pri tiskanju, ker so dotacije za tisk premajhne. Pomagajo si z akcijami (reklamni oglasi, prodajanje značk...) ali prosjačijo vseh povsod. Zato izdaje marsikdaj kasnijo in se izpostavljajo še večjim netočnostim. Nekateri avtorji tiskajo svoje zapise v samozaložbi in tudi za prodajo poskrbijo sami. Še marsikatero nepravilnost bi lahko našli, kajti za besedila v NOB so potrebni ostri kriteriji. Še celo pravim zgodovinarjem se lahko vrine netočen podatek, čeprav preverjajo pisane in ustne podatke. Zmota je lahko vselej objektivno ali subjektivno navzoča. Zato je tudi v partizanskem zgodovinopisju še dovolj polresnic.

V tem zapisu naj bi spregovorili nekoliko več o spominskih zapisih. To so manjši ali večji zapisi, ki jih bivši partizani in aktivisti objavljajo sami ali pa prosijo tovariše in poklicne novinarje. Taki javno sporočajo svoja doživljanja med NOB. Tako posredovani dogodek je pričevalec sam doživel ali pa ga je ocenil z lastnimi kriteriji.

Spominskih zapisov ne smemo jemati kot zgodovinsko resnico, je pa dostikrat lahko zelo važno dopolnilo pri oblikovanju širše zgodovinske celote. Preudaren zgodovinar takih pričevanj ne bo zavrgel, niti jih ne bo povzdigoval. Lahko mu bodo dobra pomoč pri spoznavanju nekega dogodka.

Skoraj petintrideset let je po vojni. Mnogo spominskih zapisov je bilo posredovanih javnosti. Šlo je za osvetlitev zmag in porazov, svetlih in temnih trenutkov, ki naj bi bili sporočeni zlasti mladi generaciji.

Od vojne sem vzgajamo sedaj menda že tretjo generacijo mladih, ki tako v šoli in izven nje dobiva svojo podobo. Zdi se, da se je še najbolj elementarno nasrkala vrednot NOB prva mlada rast po vojni, ki je za ceno velikih samoodpovedi gradila novo družbo in se vsakodnevno z njimi soočala. Nova ideologija in revolucionarna praksa sta imeli na mladino velikanski vpliv. Čutila je vpliv povojnega časa, prevzemala je neposredna sporočila svojih predhodnikov in jih štela za junake-vzornike.

Sedanje generacije mladih žal niso več tako močno povezane s prvinami naše revolucije, čeprav se trudimo, da bi jih prikazali v vsej svoji veličini. Morda je truda premalo...? Marsikaj sta spremenila tudi čas in razvoj. Tudi načini sporočil so se znatno spremenili. Besede o revoluciji in o vojnih dneh se poredko slišijo na sestankih, stenčase so zamenjali lokalni časopisi, radioaparate televizorji, krampe in lopate buldožerji... Vsi ti in drugi mehanizmi so spremenili človeka, njegovo okolje, potrebe in zahteve. Vse to se dostikrat razhaja z načeli našega gibanja. Zato so nam danes še bolj potrebne vrednote naše revolucije, ki jih je potrebno nenehno razvijati, ohranjati spomine na naš boj, da bi znali ceniti svobodo in se upreti sovražniku.

Med posredovalci spominskih zapisov o dogodkih med NOB imamo v Sloveniji le nekaj listov in revij, ki objavljajo zapise posameznih borcev-pričevalcev. Med temi je osrednji časopis Naš tovariš TV-15, ki tedensko obiskuje posamezne ustanove, podjetja in slovenske domove.

Njegovi zapisi so od ustanovitve pred 27. leti skoraj izključno namenjeni dogodkom med NOB in problematiki borčevskih organizacij, problematiki invalidov in rezervnih vojaških starešin. Je nepogrešljiv tovariš, zlasti pa bi si moral utreti pot med današnjo generacijo, da bi lažje nadaljevala s tradicijo NOB, graditvijo socialistične družbe in krepitvijo splošno ljudskega odpora.

Poleg omenjenega tednika imamo še revijo Borec, ki v precej manjši nakladi omogoča daljše zgodovinske in spominske zapise, priobčuje pesmi revolucije, knjižne ocene ipd. Obe publikaciji imata ves čas od ustanovitve stalne finančne težave in si morata na žalost pomagati še z reklamnimi vložki. To velja še posebej za časnik TV-15, ki še do danes nima zagotovljene finančne zaščite. Na račun objavljenih reklam mora (potrebne so za vzdrževanje lista) marsikak članek ostati neobjavljen. Žalostno, a resnično...

Partizanski članki se pojavljajo redno še v Naši obrambi, ki ima visoko naklado in je primerno dotirana.

Občasno zasledimo partizanske članke tudi v drugih »nepartizanskih« publikacijah in prav bi bilo, da bi o tem kdo vodil evidenco, saj se ne ve, kaj vse je izšlo s področja partizanske publistike.

Pri RTV imamo dva ciklusa rednih partizanskih oddaj, radijski »Še pomnite tovariši« in televizijski »Čas, ki živi«. Radijski medij posreduje dogodke iz NOB vsako nedeljo že skoraj trideset let, televizija pa tretje leto. Radio ima enourne oddaje, televizija polurne. Oba medija opravljata koristno delo pri posredovanju partizanskih dogodkov, ki poslušalca in gledalca pritegnejo močnejše od tiska še posebno tedaj, kadar nastopajo borci kot posredovalci dogodkov sami.

Ti enkratno (Zadnje čase se nekatere oddaje iz cikla »Še pomnite tovariši« ponavljajo na tretjem programu.) posredovani doživljaji borcev pa ne bi smeli iti v pozabo. Mnogi radijski pričevalci so že pomrli, zato bi morali vse posredovane dogodke tudi publicirati in vsako leto o tem izdati knjigo z naslovom: Še pomnite, tovariši. Magnetofonske zapise bi morali ohranjati. Resnici na ljubo moramo povedati, da je od dolgoletnih radijskih oddaj na temo NOB ostalo zelo malo. Skoraj vse trakove so presneli za druge potrebe tako je odšlo marsikaj, kar naj bi se ohranilo, v pozabo. Po eni strani naprežanja za pisanja, dokler je še čas, po drugi strani pa se uničujejo magnetofonski zapisi. Kdo je temu kriv?... Med občili, ki se ukvarjajo s publikacijo partizanskih besedil, je čutili tudi premalo povezave in koordinacije. Prav tako manjka register priobčenih del v tisku in na radioteleviziji.

Pri posredovanju zapisov o naši revolucionarni preteklosti naj ne bo zadrege glede finančnih sredstev in škoda magnetofonskih trakov. RTV bi morala še celo poskrbeti za izdajo magnetofonskih zapisov v obliki kaset. Magnetofone naj bi uporabljali tudi ljudje v muzejih, komisije za negovanje tradicij in zgodovinske komisije pri združenjih borcev, da bi zlasti od obolelih borcev dobili poslednja sporočila. Pri tem jim lahko uspešno pomaga šolska mladina, ki to prakso že uporablja. Tudi zapisi mladih v TV-15 nam govore o tem. Tako bi lahko dobili dragoceno gradivo, ki bi ga lahko vključevali v lokalne kronike in v zgodovinske knjige. S tem pa bi morali pohiteti, kajti »žive« dogodke bo možno posredovati še kakšni dve desetletji in vsako leto bodo spomini bolj obledeli.

Tu ne gre za posredovanje dogodkov borcem, saj smo marsikaj sami doživeli, gre za generacije za nami. Le-te bodo naš boj dojele globlje, če bodo brale avtentične zgodovinske zapise in spomine nosilcev tega boja, spoznale bodo veličasten mozaik velike revolucije in težnje po boljšem in svobodnejšem življenju.

Tone Kebe

Vrste za sladkor, olje, sol, moko, so že pred leti izginile iz naših trgovin. Trgovine s tekstilnim blagom samevajo. Izjeme so redke in prav zato nas ta izjemnost dolgih vrst čakajočih ljudi preseneča.

Za tiste, ki po 48 ur čakajo v neskončni koloni, da bi si pridobili vrstni red za nakup golfa ali stoenko, smo si že ustvarili svoje mnenje. Izjeme, seveda potrjujejo pravilo! Te pa so zelo redke in toliko bolj vredne opravičila.

Suše, moče, potresi, vojne, epidemije... sodijo v izjemne primere, na katere moramo biti vselej pripravljeni. Tudi pri nas! Nič nas ne sme presenetiti, je naše geslo in tudi naša prizadevanja gredo v tej smeri. Pa vendar nas iz dneva v dan preseneča kopica prijetnih in neprijetnih novosti.

Neskončne kolone osebnih avtomobilov, traktorjev in tovornjakov pred bencinskimi črpalkami zagotovo napovedujejo višjo ceno bencinu, nafti in mazivom.

Vrste potrpežljivih ljudi pred delikatesami napovedujejo »pomanjkanje« kave, ki ji iz dosedanjih izkušenj zatotovo sledi podražitev.

Višje cene kruha nas ne vznemirjajo. Tudi krompirja in mesa ne! Občutljivi smo torej na tiste podražitve, ki sodijo bolj v navado, kot v življenjsko nujno potrebo. Pri tem pa seveda še nisem povsem prepričan, če sodi sem tudi kava, zaradi katere je bilo v mesecu pred dopusti prelito toliko nestrpnosti in izrečenih komentarjev v številnih sredstvih informiranja, kot da bi bila kava v tistem času največji problem naše družbe.

Slovenci sodimo med zahtevne porabnike tako kulturnih, kot materialnih dobrin. Z mnogimi stvarmi z oznako »samo da je« že zdavnaj nismo več zadovoljni. Postali smo celo izbirni. Zavedamo se, da za svoj denar lahko izbiramo. »Privilegijanci«, tisti za večjo mošnjo denarja, se tega še bolj zavedajo in izkoriščajo.

Nestrpnost torej segamo po dobrinah, ki bolj sodijo v razvado, kot v življenjsko potrebno hranivo. Nič nas ne sme presenetiti si v tem primeru številni »uživalci« razlagajo čisto po svoje in kaj malo jim je mar za vsebino njihovih shramb.

Toda te brezbriznosti jim ne moremo niti zameriti, kajti tudi sami smo del te celote, ki je zadovoljna le z današnjim dnem, za jutri, no, jutri pa zopet znova... Znova v trgovino po kruh, mleko, maslo, meso, jogurt, sadje, moko, olje, krompir, zelenjavo...

Te nepripravljenosti, kar zadeva preskrbo s prehrano za varnejši jutri, se pravzaprav, posebno še v mestih, vse premalo zavedamo. Preveč smo odvisni od trgovin, v katerih vsakodnevno nakupujemo, preveč se zanašamo na redno trgovsko preskrbo... Kaj pa potem, če ta preskrba kar naenkrat odpove?

Najkrajši konec bi zagotovo potegnili prebivalci v mestih, kajti številne stolpnice in bloki so tako načrtovani, da je v njih kar največ prostora za ljudi, za shrambo v kletih in stanovanjih pa očitno med načrtovalci ni bilo nikomur mar, sicer ne bi skozi kleti vodile cevi centralne kurjave. In edino v teh kletih bi se še našel prostor za del ozimnice, ki sodi jeseni k vsaki družini.

Na deželi je to sicer bistveno drugače, v mestih pa je vedno več ljudi in družin, ki so v nenehni odvisnosti od domače trgovine. Temu pravimo, da živimo iz rok v usta, vendar drugače tudi ne znamo, ne moremo. Pa tudi so-

Paket rezervne hrane

Je paket dovolj proti naši brezbriznosti?

sedje in sami postajamo večsah malce zlobni, ko vidimo nekoga, ko nese iz trgovine nekoliko bolj zajetno košaro, kot sicer.

In kaj pravijo trgovci?

Trgovci pravijo, da je težko načrtovati predvideno prodajo določenih artiklov, za katere niti ne slutijo, da bodo že prihodnje jutro središče pozornosti. In kaj je vzrok tej povečani pozornosti? Nedvomno višje cene. »Veste«, mi je zadnjič zatrjeval poslovodja neke ljubljanske trgovine, »ne poraba, ce-

dan po šilce olja, zvečer pa zopet! In tako iz dneva v dan.

Vemo pa tudi za stranke, ki so iz samega strahu, da se ne bi sladkor in moka podražila, nakupili toliko te robe, da zagotovo tudi spijo na teh vrečah.

Tako torej, kot so eni preveč brezbrizni, so drugi zopet preveč »skrbni«, kar ni dobro niti v prvem niti v drugem primeru.

Zaloge hrane so nujno potrebne!

S stališča izjemnih okoliščin, v katerih se lahko znajdemo v slehernem trenutku,

vila paket hrane, ki naj bi v izjemnem stanju zadoščal za sedem dni redne prehrane štiričlanske družine.

Vodja prodajnega področja HP Kolinska Lilijana Malnarič nam je takole predstavila paket rezervne hrane:

»Naši tehnologi so skrbno pripravili vsebino tega paketa, ki je skupek prehrabene industrije iz cele Jugoslavije.

HP Kolinska se je s tem paketom rezervne hrane vključila v akcijo »Nič nas ne sme presenetiti« zelo resno, kajti zavedamo se pomembnosti naših prizadevanj, posebno še v izjemnih primerih!

o pripravi in označbo vrednosti posamičnega artikla v kalorijah. Zaenkrat smo namenili 1903 kalorije na osebo, na dan, kar menijo strokovnjaki, da je dovolj. Najmanj eno leto pa izdelki v paketu ne spremenijo svojstva, razen konzerv, ki imajo neomejeno trajnost.

Kot že rečeno, je v vsakem paketu tudi knjižica z navodili o pripravi hrane in seznamu artiklov ter njihovi kalorični vrednosti!

Navodila so pisana zaenkrat samo v slovenskem jeziku, kajti ti paketi so namenjeni samo za Slovenijo, ki se je priprave tovrstne rezervne hrane prva lotila.

ca. Prihodnje leto pa jih bodo v HP Kolinski pripravili lahko že okoli 300.000.

Prvi paketi rezervne hrane bodo namenjeni prebivalstvu, ki živi v večjih mestih in šele pozneje bomo začeli z akcijo tudi na podeželju, kar je tudi razumljivo.

Tudi za kontrolo vsebine in vrednosti pakta je trajno poskrbljeno, saj je za to zadolžen poseben koordinacijski odbor, ki se sestane vsake tri mesece, da bi, če bo treba, seveda, tudi dopolnil paket in tako približal vsebino željam in zahtevam kupcev.

– Nam lahko še poveste, kaj pomeni tista 84 v kotu slehernega letaka?

»Mnogi namreč mislijo, da bo ta paket prišel šele 1984 leta, vendar ta številka 84 pomeni praktično tudi toliko obrokov, kar pomeni, da je v paketu za sedem dni hrane, s tremi obroki na dan, za štiričlansko družino.

Najbolj se zanesem na trg!

»Najbolj se zanesem na trg, na moje noge, ki mi še dobro služijo,« je na kratko odgovoril starejši možakar, ki je otovorjen stal med stojnicami ljubljanskega živilskega trga, ko sem ga vprašal o založenosti in pripravljenosti njegove shrambe za »hujše čase«.

– Ja, kaj pa če takrat ne bo trga in ne boste mogli tudi kje druge nakupovati stvari, ki jih nosite danes domov iz trga, sem silil v njega z dokaj zoprnim vprašanjem, kateremu se tudi sam najraje izognem?

»No, ja, če bo pa tako,« je končno le odgovoril, »no, takrat pa tudi nas več ne bo!«

Z enakim vprašanjem sem ustavil tudi gospodinjico, ki je sicer zaposlena v eni izmed večjih ljubljanskih tovarn. Enkrat je na delu dopoldne, drugič popoldne. Nočne izmene je menda zaradi majhnih otrok oproščena.

»Kaj naj odgovorim na to vprašanje. Kakšnih posebnih rezerv hrane doma nimamo. Saj je tudi ne moremo imeti, tudi če bi hoteli. Kar lahko shranimo v hladilnik, to imamo in to so tudi naše rezerve hrane.

Za paket, ki ga pripravila Kolinska, sem že slišala. Najprej bom naročila enega. Če nam bo vsebina všeč, se bomo odločili še za drugega. Bojim se le, da bodo nekateri, predvsem tisti, ki imajo malo več denarja, planili po teh paketih, ki so cenejši in jih uporabljali za vsakodnevno prehrano.

Saj je že čas, da so se kaj takega izmislili,« sta modrovali dve ženi, vendar zabele v paketu mora biti. Brez masti, soli, kruha in sladkorja je težko. Midve to veva. Dve vojni sta že za nama in še kup »suhih« let, ki nama ob tem izobilju, ki ga gledava, često prihajajo v spomin!

Eni tako, drugi drugače

Izjemno stanje si eni predstavljajo tako, drugi zopet drugače. Nekateri se bojijo, če ne bo kruha in mleka, nekateri če ne bo mesa, mnogi pa v tem izobilju in redni preskrbi sploh ne morejo verjeti, da vsega tega lahko kar naenkrat ne bo. Da le ne bi bilo tako, vendar moramo biti pripravljeni na vse in prav nič nas ne sme presenetiti. Zato mislimo na rezervno hrano že danes, da nas ne bosta potem, ko bo že prepozno, bolela glava in prazen želodec!

Tone Urbas

Po vsakodnevni nakupih proti domu

»Stara mama, na lučko si pa pozabila!«

ne so zdaj tiste, ki krojijo našo prodajo. Ne vem, kje ljudje zvedo, da se bo določena stvar podražila. In ko začne kupovati eden, ga posnemajo še drugi. Včasih smo trgovci ob takih priložnostih priča smešnim, včasih pa tudi žalostnim prigodam!

Pa še nekaj! So ljudje, ki stanujejo v neposredni bližini naše trgovine. Doma imajo hladilnike, ki samevajo, ponekod so celo odklopljeni od električne energije, k nam pa hodijo po najmanjšo malenkost.

So primeri, ko pridejo nekatere stranke k nam opol-

je pametno in gospodarno, da ima vsako gospodinjstvo za nekaj dni hrane vedno na zalogi.

Junija lani je predsedstvo SFRJ predlagalo, naj bi znalske republiške rezerve hrane za 90 dni vojne, občinske rezerve za 30 dni, sleherni gospodinjstvo pa naj bi bilo založeno z rezervo hrane od 7 do 15 dni. Toda kakšna naj bi bila ta rezervna hrana?

Morda je tem potrebam še najboljše prisluhnila HP Kolinska, ki je v sodelovanju z domačimi strokovnjaki in predstavniki družbenopolitičnih organizacij, že pripra-

Pakete kompletirajo v Slovenjgradcu in bodo naročnikom, to pa so zaenkrat le sindikalne organizacije, kmalu na voljo.

Veljal bo 1105 din. Cena bo do konca letošnjega leta ostala nespremenjena, kar pomeni, da bo vsebina paketa za petino cenejša od vrednosti artiklov, če bi jih posamično kupili v trgovini. Ta paket bodo člani sindikalne organizacije lahko odplačevali na kredit v štirih zaporednih obrokih.

Vsebina paketa je težka 22 kilogramov, v njem pa so zares izbrane jedi z navodilom

Seveda je za take pakete veliko zanimanja tudi v sosednjih republikah. Pred mesecem so bili pri nas predstavniki številnih občinskih in republiških štabov za LO iz domala cele Jugoslavije. Ogledali so si paket in se seznanili z vsem kar sodi v to akcijo. Zdaj je na njih, da se vključijo v to akcijo.

HP Kolinska bo do konca letošnjega leta uspela pripraviti okoli 50.000 paketov, ki jih bodo preko sindikalne organizacije naročili delavci posameznih TOZD.

Paketi bodo kupcem na voljo že ob koncu tega mese-

Deseti september, dan jugoslovanske vojne mornarice

Bolj kot svoje življenje ljubi morje mornar...

Bele ladje na morju, na vseh morjih sveta! To so naše ladje, ki predstavljajo nas in našo domovino na vseh koncih sveta. To so ladje, znanilke miru, sožitja, medsebojnega spoštovanja med narodi, znanilke pobude neuvrščenosti...

To so naše ladje, ki dan in noč čuvajo naše meje po kopnem, morju in zraku.

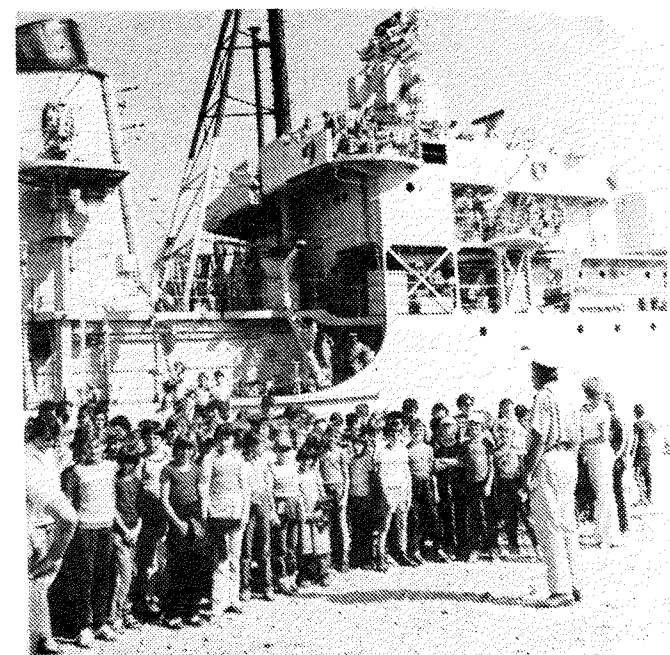
Graničarji imajo svoj praznik 15. avgusta, vojna mornarica 10. septembra. Nikakršne povezanosti ni s temi praznovanji, vsem pa je skupna naloga, da budno čuvajo in občuvajo naše meje, kajti za vse to, kar danes imamo, smo plačali z milijonskimi žrtvami.

Tudi danes, če bi bilo treba, bi enako storili.

Zakaj jih privlači morje?

Vedno sem se spraševal, zakaj te pogumne fante v belih in modrih uniformah privlači morje? Odgovora nisem našel. Saj ga ne bi tudi pri graničarjih, če bi se tako vpraševal.

Ni mar čuvati naše meje enkratna dolžnost?! Sleherno vprašanje je zatorej odveč! Pa vendar sem prav to vprašanje pred dnevi zastavil Vjekoslavu Mikacu, starešini VP 1159 iz kasarne »Sergeja Mašera« iz Pule:

Rušilec »Split« je vedno privlačen za mlade in starejše obiskovalce

Spomenik narodnega heroja, poročnika bojne ladje Sergeja F. Mašera

»Poglejte, ko sem bil mlad, me je oče vodil iz sejma na sejem, kjer sva si ogledovala krave, koze, ovce... polja, vinograde, gozd... vendar med vsem tem je bilo morje, bili so čolni, barke, ladje, rušilci...

Možnosti za izbiro poklica ni bilo veliko, toda odločil sem se za morje.

Če bi se še enkrat odločal, bi bila izbira enaka prejšnji, tisti iz mladosti.

Redu in vojaškemu življenju se mlad človek kaj hitro privadi. Tu je navadno najmanj težav ali pa največ, odvisno od človeka, pa vendar bi želel v takem kolektivu, kot ga

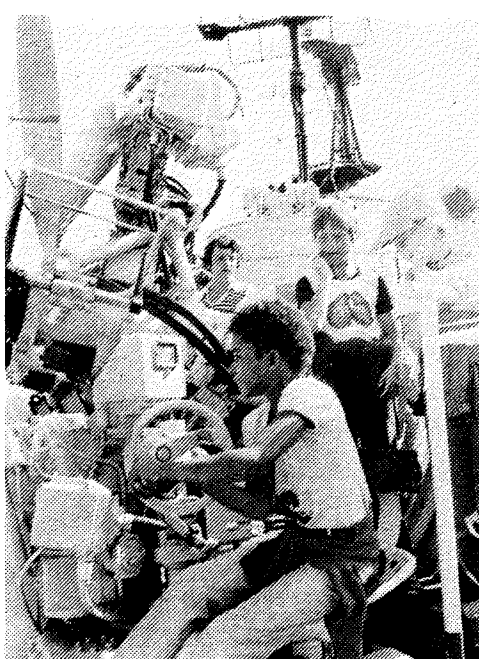
imamo v vojašnici »Sergej Mašera« tu v Puli, živeti in delati še vrsto let. V naši luki je zasidran rušilec »Split«. Zaradi sodobne oborožitve je bil »vojna tajna« vrsto let in tarča številnih vprašanj naših najmlajših, ki so prihajali k nam na obisk.

Pa je dejal komandant bojne ladje Vlado Korošec, naj bo vsem dovoljen organiziran obisk na rušilcu »Split«. Zdaj je ta rušilec oblegana trdnjava številnih domačih obiskovalcev.

In tako je tudi prav. Naj vidijo naši ljudje, da imamo tudi pri nas sodobne ladje, sodobno oborožitve, radarje, sposobne mornarje... Naj v številnih televizijskih oddajah, ko gledajo tuje sodobne ladje, vedo, da imamo pri nas morda še boljše...

Prijatelji od nekdaj in za vedno

Rušilec »Split«, prijazni vojaki in starešine so prav tisti dan sprejemali na krov te mogočne ladje goste iz Valovin in Banjola, med katerimi so bili najštevilnejši učenci iz Sevnice, ko sva z Velimirjem Jovanovićem kramljala o življenju in delu mladih mornarjev, ki služijo vojaški rok, o njihovi mladinski organizaciji, članstvu ZKJ, o znački, ki jo dobijo zares le najboljši vojaki, o življenju in delu v vojašnici, seve-

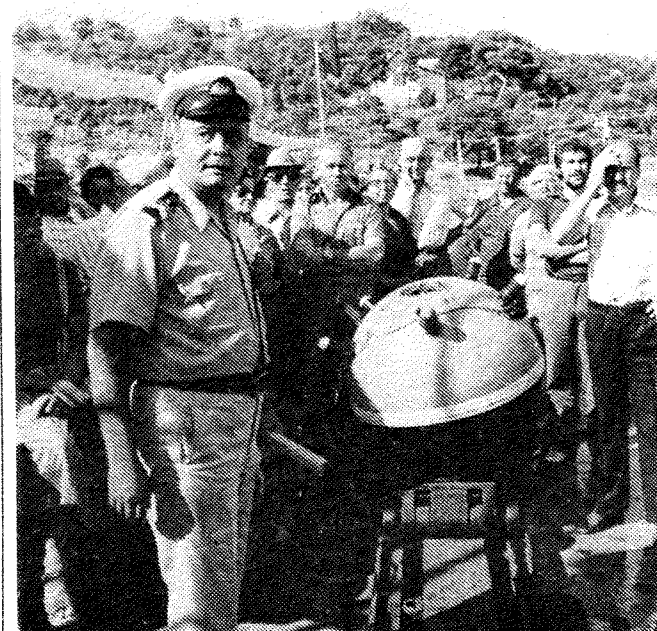
Skoraj ni bilo koticke na mogočni ladji, da si ga ne bi četrtošolci osnovnih šol sevniške občine dodobra ogledali in »preizkusili«

da šele potem, ko je številnim obiskovalcem opisal in razkazal to velikanko.

Vjekoslav Mikac, Joža Pretnar in Vlado Korošec... tri imena in na tisoče prijateljskih vezi.

»Moj oče je bil še v stari Jugoslaviji,« pripoveduje Joža Pretnar, in še prej, mornariški oficir. Tudi moja mladost je bila povezana z morjem. Triintri-deset let sem bil zvest svojemu poklicu. Če bi bil še enkrat mlad, bi se ponovno odločil za morje.

Vrsto let do 1965. leta sem bil komandant pomorske artiljerijske šole v sedanji vojašnici Sergeja Mašera.

Velimir Jovanović govori skupini borcev, dopustnikov iz Banjola in Valovina o zgodovini in bojnih sposobnostih rušilca »Split«

Spominov, ki me vežejo na ta leta, je veliko, preveliko, da bi jih lahko strnil v kratek zapis. To sem poskušal že nakajkrat, pa sem vedno obupal.

Enostavno ne znam napisati tako, kot čutim. Misel in doživetje me vodi v eno smer, ki je zanimiva, privlačna in zgodovinska, zapis pa se oddaljuje od vsega tega kot dimniki nekdanjih parnikov, ki so izginjali izza obzorja morske gladine.

Hercegovci so bili zame najboljši mornarji. Ne vem natančno zakaj, vendar so se mi v svoji skromnosti zdeli najboljši.

Zdaj sem v pokoju že desetletje in pol, pa ne morem brez morja. Kadar utegnem, si tudi z ženo še privoščiva kakšen dan počitka. Najraje greva s kakšno ladjo na potovanje. To so užitki! Ne morem opisati. To naravnost izgoreva v človeku...

Na rušilcu »Split« skoraj ni bilo koticke, ki ga ne bi našli mladi osnovnošolci iz Sevnice. Saj jim je bilo to tudi dovoljeno. In kdo bi potem zameril njihovi radovednosti?!

Do desetega septembra, praznika naše mornarice, je bilo takrat še natanko deset dni, pa vendar so se vrli mladi Sevnčani spomnili njihovega praznika, njihovega poslanstva in številni posadki na krovu »Split« zaželeli vse najlepše s pesmijo, namenjeno prav njim za njihov praznik!

U T

Tri ali štiri dni je tega, ko sva se z znancom srečala sredi Pule. Oborožen sem bil s fotoaparati kot novoletna jelka in znojne kaplje v laseh so se zbirale na vratu v potočke. On pa je neizmerno užival v toplem jesenskem soncu in si mežikajoče ogledoval mogočne oboke puljske arene.

»Veš, če hočeš imeti res kaj od dopusta,« mi je zaupal, »potem pridi sem v Istro jeseni!«

Ko sem se nekaj ur zatem srečal v počitniškem naselju ZZB NOV »Pohorje« Pula-Valovine z znanim mariborskim športnikom Ivanom Kavsom, mi je zatrjeval enako. »Kaj je dopust,« mi je dejal, »vem šele od takrat, ko sem začel hoditi na dopust v Valovine jeseni.

Tudi Lojze Nosan iz Rakeka prihaja z družino v počitniško naselje mestnega odbora ZZB NOB Ljubljana v Banjole že vrsto let prav v teh prvih septembrskih dneh.

Takih, kot je moj znanec pa Ivan in Lojze, je te dni v Valovinah in Banjolah veliko. Zares jim zavdam.

Natakarji samevajo!

Turistični utrip Pule in njene okolice se počasi umirja. Življenje in delo domačinov se utirja v normalno življenje. Natakarji imajo ob mizah več časa za klepet. Zasebni gostinci zapirajo lokale. Pri tem so letos še posebno pohiteli v Premanturi, kjer je znani gostilničar Opačić zaprl svojo taver-no še pred iztekom letošnje turistične sezone.

Zakaj to, se vprašujejo številni turisti, domačini pa pravijo, da si je v teh dveh ali treh letošnjih uspešnih turističnih mesecih uspel zaslužiti (beri nagrabiti) toliko denarja, da mu ne bo treba delati več vse tja do prihodnje turistične sezone. Takrat pa seveda zopet znova in morda še z večjimi apetiti!.

Ribe zastoj!

Sobotno jutro prvega septembrskega dne se je zbudilo v soncu. Zategli žvižgi ladij, ki so prihajale v puljsko luko kdo ve od kod, so parali jutranji mir. Morje je bilo mirno kot po nevihti. Le galebi so s svojo nenasitnostjo spremljali ribiške ladje, ki so se iz lova vračale v luko.

Neprespana in trdo pregarana noč se je poznala na obrazu slehernega med člani posadke. Ulov je bil dober, izkupiček pa enak ničli. Tako kot že mnogokrat doslej so ribiči uspeli ujeti več, kot tr-

Z obiska v Banjolah in Valovinah pri Puli

»Pomembno je, da so ljudje zadovoljni!«

Jože Matkovič iz Dragatuša

govci prodajati, predelovalna industrija predelati. Dve ali tri vrečke rib je lahko dobil za steklenico ali dve piva vsakdo, ki je bil takrat zraven. Garanje in prečuto noč so tisti dan dobili ribiči plačano s pivom. Morda je bilo res boljše tako, kot da bi morali zajeten ulov vreči nazaj v morje.

Banjole so skoraj polno zasedene

Od petega junija pa do začetka septembra letos, je bilo v počitniškem naselju mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana v Banjolah nekaj več kot 3600 gostov, povečini članov borčevske organizacije iz 21 slovenskih občin, ki so soustanovitelji in solastniki tega počitniškega naselja, ki lahko sprejme nekaj več kot 520 gostov v eni izmeni. To pomeni tudi toliko zajtrkov, kosil in večerij za svoje goste.

Prizadevajo si, da bi ustregli slehernemu, še tako zahtevnemu gostu.

»Veste,« mi je že takoj na začetku najinega pogovora dejal upravnik Bogdan Erbežnik, »naši gostje so vse prej kot zahtevni. Skromni so, razen redkih izjem seveda.

Skromni so tudi pri porabi pijače in ostalih dobrin, ki jih nudimo. Naše cene v počitniškem domu so 'sindikalne', čeprav moramo delati, na ekonomskem izračunu.

Od 120 do 165 din je pri nas celotna oskrba s hrano in stanovanjem. Za en dan plača gost hrano in

prenočišče v poprečju 129,55 din. Te cene so bile določene že letos spomladi. Od takrat pa do danes pa so se razmere na našem oskrbovalnem trgu temeljito spremenile. Ob načrtovani 17-odstotni podražitvi ugotavljamo, da je bila ta podražitev kar 42-odstotna. To je seveda zahtevalo od celotnega delovnega kolektiva še dodatne napore.

Načrtov v prihodnje imajo v Banjolah veliko. Veliko si tudi obetajo od nove depandanse in pokritega bazena z morskovo vodo, ki ga bodo ogrevali poleg klasične še s sončno energijo. To je sicer novost, ki veliko obeta. Pri tem pa je pomembno

Jože Matkovič, Dragatuš: »TV-15 sem si prinesel kar od doma. Tu imam čas in vse prispevke dobro preberem. Ko bom prišel nazaj domov, me bo čakala že prihodnja številka. Tisto o »Partizanski magistrali ste pa zares dobro napisali. Prav bi bilo, da bi se tudi v Dragatušu kdaj ustavili, saj vam imamo marsikaj povedati.

Katere prispevke v TV-15 najraje prebiram? Veste, bil sem borec v 15. brigadi in Notranjskem odredu. Z Jožetom Simšičem-Jelenom, ki zdaj piše večkrat v naš list, sva marsikatero hudo uro skupaj preživela, zato so

verjamejo, da 81-letna Pepca zbija take šale, da se ji v njeni družbi Mira Novakova, Minka Janežičeva, Boža Uravičeva in Anica Petanova komaj utegnejo sproti smejeti.

»Prihodnje leto,« pravi, »bom bolj resna, saj jih bom imela že 28! In tu se v Banjolah ponovno dobimo, velja! Zdaj menda pa spet Šiška gori, ko mene ni... Zapišite pa tudi to, da imamo v Banjolah zdravnika, pravega zdravnika in to vsak večer. Pa kaj, ko je mlad in lep, pa je zato več mladih deklet pri njemu kot pa nas ta starih!«

In zopet tako kot vedno, kadar Pepca konča svojo pripoved ali misel,

kaj več kot 300 jih je, in kot pravi upravnik Joža Pretnar, je to edini način, da lahko letuje v septembru poleg učencev še 60 ostalih gostov, kajti za tako število gostov se zagotovo ne bi izplačalo imeti odprtega počitniškega naselja.

Učencem iz sevnjske občine bodo sledili učenci iz Lendave.

»Z njimi«, pravi upravnik Joža Pretnar, »uspešno sodelujemo že vrsto let. Vedno znova pa občudujem učitelje teh šol, ki bolj kot starši skrbijo za njihovo počutje in varnost.

Tudi sodelovanje z mornarji iz vojne pošte 1159 z našim naseljem je

ostanemo, zahtevajo od nas nekakšen urbanistični načrt za ta del obale in njene okolice. Toliko denarja pa žal ne zmoremo in tudi če bi ga zmogli, ga nam kaj lahko zavrnejo.

Seveda pa si z vsemi močmi že sedaj prizadevamo, da bi to počitniško naselje ZZB NOV »Pohorje« v Valovinah ostalo tudi še prihodnjih letih prijetno zatočišče številnih dopustnikov iz Slovenije.

»Budnost in družbena samozadržanost, posebno še spričo pomembnih strateških postojank v bližnji okolici Valovin, so med gosti tega naselja rodile bogate sadove.« Tako pravi starešina VP 1159 Vjekoslav Mikac, ki že skoraj dve desetletji sodeluje z gosti, posebno še s člani borčevske organizacije.

»Ob prisotnosti borcev,« nadaljuje Mikac, »smo tudi mi bolj obveščeni o vsem, kar se dogaja v neposredni okolici počitniškega naselja. In če bi me kdo vprašal, če dam to zemljo v Valovinah, kjer je poleti drugi dom naših borcev iz Štajerske, bi na glas dejal, da je ne dam za nobeno ceno, ki jo plača komercialni turizem.

Pula, prvi dan zunaj turistične sezone

predvsem dejstvo, da bo poslej počitniški dom v Banjolah odprt kar deset mesecev na leto. Tako se bodo ognili težavam z zaposlitvijo pretežno sezonske delovne sile.

Gradnje te depandanse in bazena se bodo lotili že prihodnji mesec, nared pa naj bi vse to bilo do 25. maja prihodnjega leta.

Kje je TV-15?

»Dobro počutje,« mi je dejal eden izmed gostov, »nam tu v Banjolah včasih zagreni iskanje našega časopisa TV-15. Vsi drugi časopisi so nam na voljo, le TV-15 ne moremo kupiti. Enostavno ga ni. Tudi v Puli ne!«

mi ti prispevki še toliko bolj pri srcu.

Prvič v življenju sem si privoščil dopust. Vprašujete pa me, kaj tukaj v Banjolah najbolj pogrešam? Če vam povem čisto po pravici, najbolj pogrešam ženo. Če bi vedel, da je tu tako lepo, bi jo zagotovo vzel s seboj. No, bova pa drugo leto tu oba!«

Šiška gori, zdaj, ko mene ni!

Tam, kjer je v družbi in te družbe Pepci Stranadovi nikoli ne manjka, je vedno veselo. Iz ljubljanske Šiške je doma. »Kdo pravi, da jih imam 81! Kar pogledajte me, 18 jih imam. Zamenjali ste številke,« opozori neverneže, ki ne

se ji zbrani od srca nasmejijo.

Tu v Valovinah je lepo...

Julija in avgusta je bilo to počitniško naselje zasedeno v povprečju kar 114-odstotno, tako da so morali izkoristiti prav vse možne rezerve in še dobršno mero iznajdljivosti, da so lahko tudi letos ustregli vsem gostom, ki so se namenili preživeti svoj letni dopust v Valovinah.

Zdaj pa je v Valovinah le 60 gostov, pa vendar je 459 ležišč, kolikor jih imajo na voljo, skoraj zasedenih. Tu so še učenci četrtilih razredov osnovnih šol iz sevnjske občine, ki imajo »šolo v naravi«. Ne-

enkratno. Vsakih deset dni pride gostovat k nam njihov plesni ansambel. Skupaj jim z borci vračamo obiske in se vključujemo v vsa spominska praznovanja.

Ob letošnjem »Dnevu borca« so nas mornarji še posebno presenetili. Kar 40 borcev in gostov našega počitniškega naselja so povabili na rušilec »Split«, ki je zasidran v bližnji luki.

Čeprav se že nekaj let otepamo usode počitniških domov, ki jih pestijo izgube, nas vedno bolj skrbi nadaljnja usoda našega naselja.

V juniju leta 1981 namreč poteče pogodba o najetu zemljišča s puljsko občino. O podaljšanju puljska občina noče slišati. Če hočemo, da

Vem kaj nam pomenijo devize, še bolje pa se zavedam, da je več kot vse to vreden naš človek, naši borci in da našega človeka, naših borcev ne more zamenjati še tako velik kup deviz!«

Z upravnikom Jožom Pretnarjem in starešinom Vjekoslavom Mikacem smo si ob slovesu komaj segli z roko v pozdrav, ko se je izpod košatih borovcev počitniškega naselja v Valovinah pritajeno priplazila v naša srca pesem mladih grl, pesem osnovnošolcev iz sevnjske občine, ko so zapeli tisto o Valovinah, o njeni lepoti in sreči, ko se bodo prihodnje leto, če ne s šolo pa s starši, ponovno vrnili v Valovine!

Tone Urbas

GRIŽE

Ne živijo samo od spominov

V osnovni šoli »Nade Cilenšek« v Grižah je bila 25. 8. 1979 slovesna seja skupščine krajevnne skupnosti Griže ob zaključku prireditve ob krajevnem prazniku KS Griže.

Krajevna skupnost Griže praznuje svoj praznik v spomin na 24. 8. 1941, ko sta Savinjska četa in del Revirske čete napadla rudnik Zabukovica. Tega dne je bil ustreljen Jože Tovornik, študent iz Rimskih Toplic, ki so ga ujeli v Migojnicah pri Grižah, ko je trosil lepake.

Vsi govorniki so na seji poudarjali pomen gojenja tradicij NOV.

Na skupščini so poudarili, da se mora ohraniti tradicija vsakoletnih pohodov ob spomenikih NOV. Predsedujoči je opozoril na knjigo »Vodnik po partizanskih poteh« oziroma na napako, ki jo ne bi smeli dopustiti. V knjigi je na strani 615 opisano streljanje talcev dne 29. 5. 1943 v Pongracu. Podatki so točni, ni pa res, da je bil to zastraševalni ukrep proti domačinom, ki so podpirali partizane. Zgodovinsko je dokazano – lepak o streljanju talcev omenja tovariš Zakonjšek v knjigi Velika preizkušnja itd. – da je bilo 10 talcev ustreljenih zaradi likvidacije nemškega vojuna. Partizani so ga namreč nekaj dni prej likvidirali na kraju, kjer je okupator ustrelil talce.

Istega dne popoldne je bila še proslava ob 60-letnici gasilskega društva v Grižah. Na njej je predstavnik družbenopolitičnih organizacij kraja in krajevnne skupnosti govoril o udeležbi članov tega društva v narodnoosvobodilni vojni. Povedal je, da se je avgusta 1941 v kleti Antona Korenta, člana gasilskega društva, sestalo 7 domačinov. Ustanovili so odbor OF za Griže in okolico. Med njimi so bili Rafko Funkl, Anton Korent, Ludvik Jurhar, načelnik Sokola v tem kraju, vsi člani gasilskega društva, Albin Vipotnik, udeleženec ustanovnega kongresa KP na Čebinah, Rudi Cilenšek, član KP in znani predvojni partijski delavec, ki se je malo pred tem vrnil iz Bileče, Peter Šprajc, znani partijski aktivist ter Vinko Poteko, kmet in naprednjak iz Pongraca. Dva izmed njih, Anton Korent in Ludvik Jurhar, sta ob obletnici oktobrske revolucije leta 1941 v Limbergu, v gozdiču sredi kraja izobesila slovensko zastavo, verjetno je bila to prva slovenska zastava, ki je med okupacijo Nemcem zaplapolala pred nosom.

Tega dne je stekel promet tudi po novo asfaltirani cesti v zaselek Zahom. Čeprav je to zaselek, ki šteje nekaj več kot 10 hiš, so krajani sami vložili v izgradnjo ceste 1850 udarniških ur in 120.000.00 din prostovoljnih prispevkov.

FRANC JEŽOVNIK

PTUJ

Medobčinsko preverjanje znanja in pripravljenosti

V Ptuj so se ob letošnjem občinskem prazniku srečali stari borci iz pobratenih občin. Pomerili so se v vojaških veščinah kot tudi na drugih področjih športnega udejstvovanja, pod geslom »Nič nas ne sme presenetiti!« Hkrati so izmenjali medsebojne izkušnje na tem področju samosaščite.

Tako so se srečali v Kidričevem, Doleni in Apačah rezervni starešine iz Čakovca, Koprivnice, Lenarta, Maribora, Ormoža, Pregrade, Slovenske Bistrice, Varaždina in Ptuja. Rezervni vojaški starešine se vključujejo v akcije v okviru SZDL kot enotne fronte vseh delovnih ljudi.

Akcije tečejo skozi vse leto tako v delovnih organizacijah, ustanovah, krajevnih središčih ter se nato končajo s skupnimi vajami, kjer preverjajo znanje in seveda pripravljenost.

FRANJO HOVNIK

RADOVLJICA

V spomin na Jožeta Gregorčiča in padle soborce

V spomin na junaško smrt narodnega heroja Jožeta Gregorčiča in 25 soborcev Selške čete, ki so padli 9. septembra 1942 v boju z veliko številnejšim sovražnikom, bo v soboto, 8. septembra, tradicionalna spominska slovesnost ob 9. uri v Radovljici ob 11. uri pa na Lipniški planini na Jelovici. Kot vsako leto jo tudi letos organizirajo občinska odbora ZZB NOV in občinski konferenci ZSMS Jesenice ter Radovljica. V Radovljici bo slovesnost pri spominskem obeležju v parku vzhodno od hotela Grajski dvor, na Lipniški planini pa pri spominskem obeležju padlim. Na obeh krajih bo poleg spominskih govorov kulturni program.

BRANKO BLENKUŠ

IDRIJA

Srečanje prekomorcev

Iz idrijske občine je bilo med NOB v prekomorskih enotah okrog 450 fantov in mož. Sedaj jih živi na območju še okrog 250. Nekaj jih je padlo v borbi, nekateri so se izselili, več pa jih je umrlo.

Preživeli prekomorci iz idrijske občine se bodo prvič po osvoboditvi v nedeljo, 16. septembra, srečali v Idriji.

Ob tej priložnosti bo 16. septembra ob 8.30 odprta razstava »Borbena pot 3. prekomorske udarne brigade.« Njen avtor je Albert Kljun, polkovnik v pokoju.

JANEZ JERAM

SLOVENJ GRADEC

Želijo si še takih izletov

Občinski odbor ZZB v Slovenjem Gradcu je organiziral prijeten izlet, katerega se je udeležilo 40 članov.

V Bistrici ob Sotli so si ogledali novo osnovno šolo in kip Titove matere, v Kumrovcu Titovo rojstno hišo in dom družbenopolitičnih organizacij, v Stubicah spome-

nik Matije Gubca in muzej z dokumentacijo punta, v Trakuščanu pa grad. Ob vrnitvi so si ogledali še Ptujске toplice in se nato skozi Slovensko Bistrico-Vitanj in Dolič vrnili.

Vsi udeleženci so bili zadovoljni z organizacijo izleta.

ADOLF ANKON

JESENICE

Vrnila se je mladinska delovna brigada Jeseniško-bohinjski odred

Z jeseniške občine je bila od 3. 8. do 2. 9. na zvezni delovni akciji Podrinje-Kolubara-Valjevo mladinska delovna brigada »Jeseniško-bohinjski odred«. Mladinci so sodelovali pri graditvi kanalov za vodovod, pri postavljanju kabla in pri urejanju cest. Pri tem delu so dosegali namreč poprečno do 140 odstotkov, posamezniki pa celo do 212 odstotkov. Komandant Tihomir Kostić je v zvezi s tem dejal, da je bilo delo zelo uspešno, ker so bili povsem samoupravno organizirani. Za izreden prispevek je mladinska delovna brigada prejela najvišje priznanje plaketo 9. kongresa ZSMS Srbije. Petnajst mladincev je prejelo značko udarnik, več pa posebna priznanja. Brigada je imela zelo aktivno družbenopolitično dejavnost in je posebno dobro sodelovala z gostiteljem, delovno organizacijo Krušik ter krajevno skupnostjo Novo naselje. Iz te delovne skupnosti sta pomagala tudi dva mladincev v jeseniški brigadi. Pri Krušiku so poskrbeli za enodnevni izlet. Mladinci jeseniške občine so si ogledali vse spomenike in obeležja NOB na območju občine Valjevo. Sodelovanje mladinske brigade v Valjevu je vsekakor velik prispevek k nadaljnjemu razvijanju dobrih bratskih odnosov med pobratenima občinama Jesenice in Valjevo.

B. B.

Delovna mladinska brigada Jeseniško-bohinjski odred po prihodu z zvezne delovne akcije v Valjevu

LJUBLJANA

Bogati sadovi brigadirskega dela

Brigadirji, ki so sodelovali v zadnji izmeni letošnjih zveznih delovnih akcij po vsej Jugoslaviji, so 2. septembra, ponekod pa že prejšnji dan, odlagali krampe in lopate. Pomen prostovoljnega dela mladih ima iz dneva v dan večjo vrednost v našem političnem sistemu in se vsebinsko bogati.

V Posočju so brigadirji prekoračili program dela za 38 odstotkov. Vrednost opravljenega dela presega deset milijonov dinarjev. Tudi zastava v Sentvidu pri Planini, kjer poteka letos že šesta zvezna mladinska delovna akcija na Kozjanskem, je spuščena. Po zaslugi jugoslovanske mladine Kozjansko hitreje menja svojo podobo. V mladinski zvezni delovni akciji »Suha krajina 79« je delalo v treh izmenah 605 brigadirjev iz cele naše domovine. Še nekaj dela so prihranili za prihodnje leto. Tudi v Črni gori je bilo slavnostno ob zaključku akcije »Bratstvo-enotnost 79«. Kar 5500 mladih je pomagalo pri obnovitvi prizadetega Črnogorskega Primorja. V soboto so z brigadirskimi deli končali še v Sarajevu, Vrhu, Sjenici, v Vojvodini, na Vlasini, v Nišu, Klodovu, Bitoli in v nedeljo v Prištini.

ČRNUČE

Zanimivo s prijetnim

Ob koncu julija 1979 je krajevna organizacija ZB NOV Črnuče organizirala izlet po Spodnji in Gornji Savinjski dolini.

Ogledali smo si Šmiglovo zidanico, kjer je bila 16. in 17. aprila 1938 konferenca centralnega komiteja KPS. Na njej je bil prisoten tudi tovariš Tito. Zidanica stoji visoko v hribu nad Preboldom. V njej je po stenah izobešana literatura s konference s fotografijami tedanjih delegatov.

Pot nas je nato peljala v Šempeter v Savinjski dolini. Poleg mnogim še nepoznane podzemne jame Pekel s kapniki smo si ogledali tudi druge zanimivosti Savinjske doline. Žal, da se je izleta udeležilo le 41 članov.

EMA BIZJAK

KOZJE

Združiti prijetno s koristnim

Pohod po poteh Kozjanskega bataljona, organizator te vedno bolj priljubljene manifestacije šmarske mladine je OO ZSMS Podsreda ob pomoči občinske konference, pripravljajo podsredski mladinci že nekaj let nazaj ob občinskem prazniku, to je na dan, ko je 13. brigada Mirka Bračiča osvobodila Kozje, 9. september. Letos bo pohod še posebej skrbno pripravljen: V Kozjem, kjer bodo slavili 35-letnico osvoboditve kraja in pa v Lesičnem, kjer bodo osrednje prireditve občinskega praznika, nameravajo domače pohodnike sprejeti zelo priščno.

Mladinci, ki se bodo udeležili pohoda, predvidoma naj bi jih bilo okoli osemdeset, bodo na svoji poti obiskali prizorišče zadnjega boja Miloševе čete in Kunejev hram na Gorjanah, kjer je padla Brežiška četa ter grob dveh partizanov na podsredškem gradu, ustavili pa se bodo ob številnih obeležjih tako 14. udarni diviziji kot Kozjanskem bataljonu.

Mladi iz Podsrede upajo, da se bosta pohoda udeležila tudi nekdanji komandant Kozjanskega odreda Marjan Jerin in Branko Defar-Striček, nekdanji upravnik partizanskih bolnic na Voluški gori pri Jurklostru. Pohod bodo zaključili v Lesičnem.

Podsredski mladinci pa so tudi sicer zelo prizadevni. Če bo vse po sreči, zagotavljajo, bodo naslednje leto na domačem gradu, kjer so s številnimi udarnišskimi delovnimi urami ob pomoči brigadirjev zvezne mladinske delovne akcije Kozjansko uspeli urediti nekaj dolga leta popolnoma zapuščenih prostorov, odprli muzej NOB na Kozjanskem s posebnim poudarkom na zgodovinski poti Brežiške čete, Miloševе čete in Kozjanskega bataljona, poznejšega Kozjanskega odreda. Prostora na gradu Podsreda je dovolj, zato načrtujejo še naprej: v enem najpomembnejših grajskih objektov na Slovenskem naj bi dobila svoj prostor tudi razstava Kulturno zgodovinski spomeniki šmarske občine.

Urejanje domačega gradu je prispevek k dokončani ureditvi spominskega parka Trebče, pravijo v Podsreda in dodajajo, da vse premalo poznamo zgodovino našega boja, da bi lahko stali ob strani kot slučajni opazovalci. Razstavne zbirke na podsredškem gradu, uredili jih bodo s pomočjo celjskega Muzeja revolucije, Zavoda za spomeniško varstvo in Brežiškega, Posavskega muzeja, bodo pomembni člen v vzgoji mladine Kozjancev.

Milenko Strašek

Najprej smo povprašali, kakšno je stanje na področju organizacije kulture za delovne ljudi v združenem delu ta čas.

Za uvod v pogovor smo dobili kratek, vendar jasen odgovor. »Izredne, organizirane skrbi ni. Razen seveda splošnih programov, ki obsegajo vse« (od kina do gledališča in knjige). Tovariš Hvalica je pri tem pripomnil, da lahko sicer za izgovor ali pa v lastno tolažbo pripomnimo, da se v vsakem primeru »vse vrača k združenemu delu«, medtem ko je natančnejša resnica taka, da imajo delavci od vsega tega manj kot naj bi imeli. Na poti od dajanja do vračanja so številne ovire. »Osnovna pot, tako sem prepričan, je prava. Poglavitna ovira je še vedno naše birokratsko obnašanje. Pri tem ne izključujem sindikalnih organizacij na vseh ravneh. Sicer pa je sindikat kot organizacija s polno odgovornostjo sprejel določen odnos do te kulture in se tudi lotil spreminjanja sedanjega stanja, da bi kultura zares postala neločljivi del bivanja delovnega človeka.«

»Praksa je seveda še daleč od ideala. Redke oaze so v delovnih sredinah, kjer je kultura delavcev razvita v skladu s programi.« Tovariš Hvalica je svojo misel o oazah podkrepil s konkretnimi primeri. Kot enega očitno uspešnih in zglednih je imenoval delovno organizacijo tovarne zdravil Krka iz Novega mesta in širše območje mariborske občine, kjer so taki pojavi v delovnih organizacijah pogostejši. Posluh za uveljavljanje in utrip kulture pa kažejo tudi krajevne skupnosti, ZKO in drugi.

»Velik delež teh uspešnih primerov gre pripisati posebni zagnanosti posameznikov, delno pa je vzrok v bogati tradiciji (za mariborsko področje na primer). Na Idrijskem je kulturna dejavnost že kar dobro zaživela in pobude za to so vzniknile iz tovarne »Eta«. Te pobude so segle celo izven občinskih meja.

Žal se naštevane kmalu konča. Iskra, občina Lenart in še nekaj imen delovnih organizacij... V nekaterih od teh so za večje razumevanje, potrebo in povpraševanje po kulturi za delavca predvsem zaslužni entuziasti, ki so se samot-

Kultura delavcev – postavka »razno«

Na najrazličnejših področjih dela se srečujemo s pogovori in razmišljanji o kulturi delavcev, o tisti kulturi, ki jo združeno delo omogoča. O nekaterih vprašanjih na to temo smo se pogovarjali s strokovnim in političnim sodelavcem za kulturo delavcev in sekretarjem sveta za izobraževanje in kulturo pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije Dorom Hvalico.

no in ognjevito borili za razumevanje in so »prebili led«, manj je takih sredin, kjer takih odporov sploh ni bilo in je postajala potreba po kulturi vsak dan močnejša.

»Treba je vedeti, da je osnovna organizacija sindikata v tozdu razpeta med vrsto različnih nalog in dejavnosti. Tako bi morala

merov pa odvisen od organiziranosti občinskih kulturnih skupnosti.«

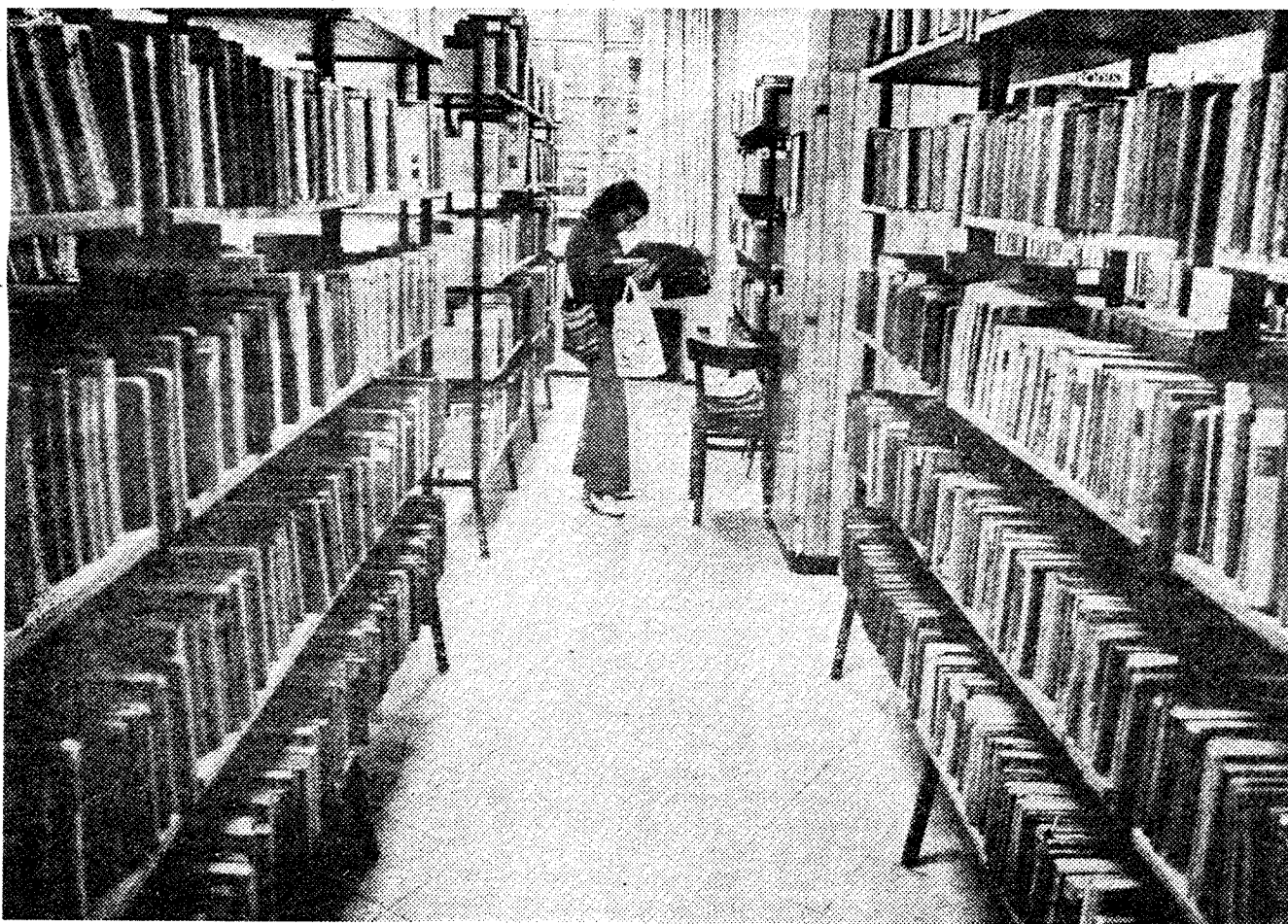
Kaj pa profesionalna in ljubiteljska kulturna dejavnost?

»Sindikalna organizacija ne postavlja med tema dvema meja. Ščasma je moč doseči samoupravne odnose v temeljni organizaciji na področju kulture.

Delavci pa naj bi predvsem in najprej vplivali na formiranje tistih programov, ki spodbujajo lastno kulturno tvornost. Šele skozi tako delo bomo dosegli stanje, ko bodo delovni ljudje čutili potrebo, da bi o kulturi, ki jo želijo, rekli kaj več. Zlasti je pomembno ustanavljanje kulturnih skupin znotraj de-

lovnih organizacij in njihovo neposredno povezovanje s krajevnimi skupnostmi. Kar zadeva amaterizem, je tako povezovanje s krajevno skupnostjo še zlasti nujno.«

Žal se v okviru temeljnih organizacij združenega dela še do lastnih kulturniških skupin obnašajo (zlasti

spremljati politična vprašanja, stanovanjsko politiko, vprašanja oddiha, rekreacije, športa... vse do kulture. Kjer so bolj organizirani, imajo za posamezna področja ustrezne komisije. Ta čas pa še več kot polovica občinskih sindikalnih svetov ni organiziranih tako, da bi imeli posebno komisijo ali svet za kulturo. To sicer ne pomeni popolne nedejavnosti, pomeni pa večje breme za izvršne odbore.«

Kaj pa vpliv delavcev na kreiranje kulturne politike znotraj delovne organizacije?

»Če bi skušali oceniti ta samoupravni vpliv, bi dejal, da je še skromen, v večini pri-

• Iz programa dela republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije za leto 1979:

Na področju kulturnega življenja delavcev ter razvoja telesne kulture bomo spremljali in spodbujali množično kulturno in telesnokulturno udejstvovanje delavcev, oblike medsebojnega sodelovanja ustreznih organizacij in društev, vključevanje kulturnega in telesnokulturnega življenja delavcev v vsakodnevno samoupravno aktivnost in v razvojne plane organizacij združenega dela ter podružbljanje kulturne in telesnokulturne politike. Pri tem bomo zlasti skrbeli za:

- samoupravno organiziranje in razvijanje družbenoekonomskih odnosov v kulturnih skupnostih na posameznih področjih kulturnih dejavnosti;
- razvoj kulturnega življenja delavcev kot sestavine delovnih programov organizacij združenega dela in krajevnih skupnosti;
- pospeševanje ustanavljanja ljubiteljskih umetniških skupin in za njihove dejavnosti;
- večjo množičnost telesnokulturne dejavnosti delavcev ter za večji vpliv delavcev pri delovanju telesnokulturnih društev in njihovih zvez ter samoupravnih telesnokulturnih skupnosti.

poslovodne strukture) milo rečeno prizanesljivo: »če že mora biti«. Neka improvizirana raziskava s slučajnostnim vzorcem je pokazala, da velika večina delovnih organizacij nima v svojih srednje-ročnih pa tudi letnih planih niti besedice pod postavko »kultura«. Večinoma gre za samostojne programe ali pa so ti vnešeni v programe dejavnosti sindikata.

»Mislim, da je posluh za razvoj kulturne dejavnosti v združenem delu še v veliki meri odvisen od vodilnih ljudi, ki pa v aktovkah še vedno pogostejše nosijo 'Sportske novice' kot pa denimo

„Naše razglede“. Delen odsev tega je tudi pri organiziranem delovanju na področju kulture v tozdi. Bil je čas, tako po partijskem in ostalih kongresih, ko je bilo v javnosti in združenem delu precej besed o organizatorjih kulture. Dobršen del delovnih organizacij je tudi imenovalo organizatorje kulture. Z upadom javnega zanimanja (javnega poudarka op. nov.) pa je upadel tudi pozitiven odnos do teh organizatorjev in njihovega dela. Na področju športnih aktivnosti je teh organizatorjev v združenem delu že precej; precej se jih že poklicno ukvarja s tem delom. Morda je del resnice v tem, da je pri organiziranju športnih dejavnosti v kratkem času „več videti“.

»Zavedamo se, da vseobsegajočih receptov ni. Vse je odvisno od tega, iz kakšnih izhodiščnih točk se razvija kulturna dejavnost v tozdu, kakšna je zapuščina od prej. Primer izrednega zlitja kulturnih prizadevanj je na primer krajevna skupnost v Rušah in tovarna dušika v tem kraju. Obraten primer pa je na primer nek dislociran oblat s pretežno večino delovnih ljudi iz drugih republik. Pri tem slednjem primeru se poraja še vrsta drugih vprašanj, v katera Slovenci še nismo ugriznili. Na področju kulture za te delavce iz drugih bratskih republik organizirano še nismo storili ničesar. Celotno pogovorov na to temo še nisem zasledil do lanskega leta. Sindikalna organizacija pa je ta vprašanja sedaj že vključila v svoje programe.«

Da bi bila podoba tipajočih korakov kulture k delavcu bolj lahkotna in obetajoča, naj omenimo, da so strokovni delavci pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije pripravili program kontaktnega študija organizacije kulturnih dejavnosti. To pomeni, da bi bili v bližnji bodočnosti tisti, ki bi absolvirali ta kontaktni študij, usposobljeni za poklicne organizatorje kulture v združenem delu. Ljubiteljstvo in dobra volja sta vsekakor neprecenljivi vrline, širjenje obzorja pa bo bodočim organizatorjem kulture omogočilo poklicen pristop k delu.

ČEPNO

Vasica Čepno praznuje

Vaščani Čepnega bodo v nedeljo, 9. septembra 1979, praznovali ob odkritju spomenika padlim borcem, aktivistom in internirancem.

Vas leži na obronkih gore Vremščice in nad železniško postajo Košana. Mimo vasi je nekoč vodila partizanska pot iz Vipavske doline v Brkine. Vaščani so že zgodaj pokazali odpor do fašistov. Spoznali so, da se morajo boriti za svojo rodno zemljo. Prav iz Čepna so odšli med partizane prvi borci iz Košanske doline.

Študent 8. gimnazije Franc Volk-Martin je odšel med partizane 2. februarja 1943, z njim pa še Bolče Kastelic-Veliko iz Gornje Košane. Kmalu potem sta odšla še študenta Alojzij Kranjc in Alojzij Premrl. Ko so fašisti izvedeli za odhod vaščanov v partizanske vrste, so pridrli v vas. Člane teh družin so odpeljali v zapor najprej v Coroneo, nato pa v bližino Frazinone. Njihove domove so oropali. Nad vasjo se je naselila vojaška postojanka.

Ob propadu fašistične Italije so domači fantje kar iz sovražnikove vojske odhajali k partizanom. Tudi nekateri interniranci, ki so se vrnili domov, so se jim pridružili. Žal, oče Premrl je za vedno ostal v koncentracijskem taborišču Dachau.

Spomladi 1943 je pri Žužemberku padel Alojzij Premrl. Izdali so ga domači izdajalci. Franc Vovk pa je bil smrtno ranjen januarja 1944 v bitki z Nemci pri Gornjih Ležčah.

Vaščani so se še bolj zagrizli v pomoč partizanom. Tudi močna nemška postojanka, ki je bila postavljena na železniški postaji Košana, jih ni ovirala. Partizani so vedno našli zatočišče v tej vasi. V boju je padlo 17 vaščanov. Njihova imena so vklesana v spomeniku:

Padli borci:

Franc Vovk 1924 – 1944
Alojzij Premrl 1925 – 1943
Anton Požar 1905 – 1945
Franc Penko 1907 – 1945
Leopold Penko 1917 – 1943
Branko Purkelj 1925 – 1945
Karlo Samsa 1915 – 1945
Franc Spetič 1905 – 1945
Stanislav Željanič 1913 – 1945

Aktivisti in interniranci:

Franc Penko 1902 – 1944
Jernej Penko 1905 – 1945
Anton Požar 1894 – 1945
Viktor Požar 1923 – 1945
Anton Premrl 1893 – 1943
Andrej Purkelj 1906 – 1945
Ivan Repič 1913 – 1943
Franc Repič 1899 – 1945

V tej prijazni vasi se bomo spet zbrali nekdanji borci in aktivisti ter skupaj z domačini proslavili ob odkritju spomenika.

MILKA LUKEŽIČ-MALC

GRGARSKE RAVNE

Spomin na dvajset pobitih garibaldincev

V nedeljo, 26. avgusta 1979, so v Grgarskih Ravnah praznovali krajevni praznik, povezan s spominom na prvo žrtev tega kraja, domačina Alberta Fabjana. V novem montažnem poslopju so otvorili prostore za sodobno trgovino, gostilno, avtobusno postajo in pisarne krajevnih skupnosti ter družbenopolitičnih organizacij. Na pročelju novega poslopja so odkrili ploščo v spomin dvajsetim garibaldincem, ki so jih 31. marca 1944 v tem kraju zajeli Nemci in jih zverinsko pobili. Praznovanja se je udeležilo poleg 24 članske delegacije iz pobratene Blejske dobave tudi več uglednih gostov z naše in zamejske strani. Slavnostni govornik, Riccardo Giacuzzo, nekdanji komandant tržaške udarne brigade »Triestina d'Assalto-Garibaldi«, je opisal usodni dogodek. Poudaril je, da je sožitje dveh sosednjih narodov plod prizadevanja slovenskih in italijanskih partizanov, ki so se za osvoboditev skupaj borili. Naloga obeh sosednjih držav je, da sodelujeta v duhu Osimskega sporazuma, ker tako uresničujeta sklepe konference v Helsinkih. Govoru je sledilo odkritje spominske plošče. Delegacija družbenopolitičnih organizacij za Ravne-Bate in predstavniki pobratene Blejske dobave so za tem položili vence k spominskim ploščam Milanu Kalanu, ki je kot sekretar R.K. SKOJ Gorje-Bled padel 27. aprila 1945 v bližini kraja, imenovanega pri Madonih, in trinajstim vojakom JLA, ki so se smrtno ponesrečili 6. decembra 1973 pri delu na cesti Grgar – Ravne. Krajevna organizacija ZB je svojim jubilejom, ki so se že zgodaj vključili v NOB ter mnogo let po vojni sodelovali v družbenopolitičnih organizacijah, podelila priznanja. Prejeli so jih: Peter Bratkic, star 90 let, Julija Humar, stara 85 let, Milan Fabjan, star 70 let in Viktorija Štrukelj, stara 70 let. Praznovanja s kulturnim programom se je udeležilo veliko številno ljudi, zlasti iz okoliških vasi. Uspelo je praznovanje krajevnega praznika kraja Ravne-Bate. Pohvale so vredni vsi prebivalci, najbolj pa se je izkazala mladina.

IVO GABRIJELČIČ

Anton Humar, tajnik KO ZB Ravne-Bate, izroča priznanje najstarejšemu članu, 90-letnemu Petru Bratkicu.

SLOVENSKE GORICE

Mladinske delovne akcije – kovačnice mlade generacije

V mladinski delovni akciji »Slovenske gorice 79« je letos v štirih izmenah sodelovalo 465 brigadirjev, kar je sicer nekaj manj, kot je bilo predvideno. Vendar pa so tisti, ki so se akcije udeležili, pošteno zavihali rokave ter kljub težkim pogojem dela presegali norme in družbi prihranili kar 3.140.000 dinarjev, skupaj z delom na izrednih udarniških akcijah pa kar 3.390.000 dinarjev. Opravili so kar 30.780 delovnih ur.

Takih delovnih akcij se vsako leto udeležijo tudi brigadirji-veterani, ki so sodelovali na mladinskih akcijah takoj po končani vojni v obnovi naše porušene domovine, pri gradnji železniških prog, cest, odstranjevanju ruševin, v gozdovih itd.

Sedanja MDA se seveda bistveno razlikujejo od prejšnjih. Včasih so več delali, danes pa je v MDA mnogo več pozornosti namenjene tudi drugim aktivnostim mladih. Letos na primer so imeli v vseh MDA tudi politično šolo Edvarda Kardelja. Tako je MDA velika šola samoupravljanja, ko se mladi seznanjajo z osnutki naše samouprave, pa z zgodovino naše NOB, skrbijo za kulturno-zabavno življenje, spoznavajo kraje, ljudi ter njihove običaje. V svojem prostem času radi priskočijo na pomoč. Velik je pomen MDA za mlado generacijo in za vso našo socialistično domovino.

FRANJO HOVNIK

BILEČA

Nov razred rezervnih častnikov

Tridesetega avgusta je v Bileči končala šolanje 60. generacija rezervnih pešadijskih častnikov. Ob tej priložnosti je bila v vojašnici »Moša Pijade« priložnostna slovesnost.

Razred, katerega šolanje je potekalo v letu jubilejev partije, SKOJ in revolucionarnih sindikatov, je dosegel prav dober uspeh. Za pet najboljših gojencev so imenovali Rodojuba Petroviča, gradbenega inženirja iz Kruševca, Dragosava Milojeviča, pravnika iz Paračina, Zorana Jovanoviča, študenta iz Vlasenice, Miomirja Vasiča, diplomiranega pravnika iz Svetozareva in Miloša Saviča, diplomiranega ekonomista iz Beograda.

Za najboljšo enoto v okviru tekmovanja »izbiramo najboljšo enoto JLA« so razglasili enoto Njegoslava Krtolice.

Ob odkritju spominskega obeležja Francu Štritofu-Tončku

Dober sin dobre družine

Spomnu pokojnega tovarša Tončka, ki je 10. oktobra 1943. leta padel pri izvrševanju nalog smrtno zadet od nemške kroglice pri prehodu železniške proge v neposredni bližini današnjega motela Lom, namenjam te vrstice.

Kot toliko fantov in deklet, je tudi Tonček žrtvoval svoje mlado življenje pri izvrševanju pomembnih nalog v času NOB. Padel je v času, ko smo že slutili svojo zmago in so se naše vrste iz dneva v dan množile. K vam so prihajali tudi tisti, ki so bili do takrat neopredeljeni in so omahovali.

Tonček je imel ob svoji smrti že nešteto dragocenih izkušenj za sabo. Že jeseni leta 1941 je postal član OF v Ravnah pri Žilcih na Notranjskem. Bil je tudi v vaški zaščiti. Že pred odhodom med partizane je sodeloval v raznih akcijah. V začetku maja

1942 je vstopil v Lukatov bataljon. Rozneje je bil borec Šercerjeve brigade, s katero je prehodil borbeno pot po Notranjski, Dolenjski, Beli in Suhi krajini. Nekaj pred kapitulacijo Italije je bil do deljen v varnostno obveščevalno službo za območje Vrhnike in Logatca.

Najina skupna zadolžitev je bila priti do logaškega rajona, ki je imel svoj sedež v bližini Kališ. Morala sva prečkati železniško progo. Nenadoma sva se znašla nekaj metrov pred nemško zasedo. Ko sva jih opazila, je bilo že prepozno; kritja nisva imela, zato sva se obrnila in začela teči v nasprotno smer. Tonček je bil zadet. Na mestu je obležal mrtev. Nedaleč od tega mesta smo ga še isto noč pokopali.

Tako smo zgubili dobrega in predanega borca in tovarša.

Soborci in prijatelji iz njegovega kraja so dolgo prikri-

vali pred svojci njegovo smrt.

Še prav posebno je bila zaskrbljena njegova mati Katarina, ki je bila nanj zelo navezana. Bila je tako kot vsa družina z dušo in telesom za našo stvar. Tudi žalost ni omajala njenega boja in sovrastva do okupatorja. Kot da hoče maščevati sinovo smrt, je še odločneje pomagala v boju. Postala je prava partizanska mati.

Celo družino so zaradi njene aktivnosti nenehno zasledovali in preganjali. Celo sam komandant domobranskega jurišnega bataljona Rupnik jih je zasliševal. Materi Katarini so domobranci podtikali razne provokacije, da bi dobili podatke o partizanih. Mati pa je ostala pogumna in ponosna. Kljub izizivljanju in nesramnostim ni nikoli klonila.

Jože Simšič-Jelen

V okvir pomembnih dogodkov

Vas Lazna

Vas Lazna in njeni prebivalci so brez izjeme že zelo zgodaj organizirano začeli delovati za NOB. Zaradi izjemne lege, je lahko na Lazni v juliju 1944 potekala 3. pokrajinska partijska konferenca, pozneje, 16. septembra 1944, tudi zbor slovenskih odposlancev za Slovensko Primorje in Trst.

Partizanski dnevnik številka 248 z dne 18. septembra 1944 takole začenja poročilo o zboru odposlancev pokrajinskega NOO za Slov. Primorje in Trst: »Skrta vasica na Primorskem ni prav nič posebnega. Zdi se, da je tu mesto za one, ki se hočejo za nekaj tednov odmakniti od življenja. Danes pa se zbirajo tudi ljudje, ne zato, da bi se odpočili in umaknili, ampak zato, da se še odločneje povežejo z življenjsko sredino. Danes zborujejo tukaj odposlanci iz Benečije, iz Trsta, iz Gorice, iz Slov. Istre, Krasa in Brd, Tolmina, iz vseh kra-

jev Slovenskega primorja. Danes nastaja tukaj PNOO za Slov. Primorje in Trst, najvišje ljudsko predstavništvo za ozemlje Primorske. Za vselej bo ta skrita primorska vasica ostala v zgodovini Slovencev na Primorskem kot prelomnica njihove usode. Kaj ni tudi v tem poudarjena vsebina naše borbe! Usoda primorske zemlje se ne odloča več v svetovnih letoviščih kot je Rapallo, ne odloča se v razkošnih dvorinah Versailles in v evropskih velemedstih; odloča se v skromni slovenski kmečki vasi!«

Zbora se je udeležilo 157 delegatov, med katerimi so bili zastopniki izvršnega odbora OF Slovenije, kakor tudi zastopniki NOV in POJ in sicer: Miha Marinko, Lidija Šentjura, Stane Potočar, Albert Jakopič-Kajtmir, dr. Joža Vilfan, France Bevk in drugi. Prisoten je bil tudi zastopnik misije Rdeče arma-

de, Ribočenko. Glavni govornik je bil dr. Joža Vilfan. Za predsednika PNOO je bil izvoljen France Bevk.

V spomin na ta dogodek je bilo leta 1958 na tem kraju postavljeno spominsko obeležje, ki ga sedaj preurejajo.

Na Lazno je bila po vojni napeljana električna razsvetljava, pri kateri so domačini veliko prispevali. Razširili so tudi cesto na Lazno. V vasi je bil urejen dom za telesno kulturo.

Vsekakor se je življenje na Lazni močno spremenilo. Stalno je na Lazni naseljenih še 19 ljudi. Približno enako število se jih občasno vrača iz doline oz. okolice Nove Gorice, kjer so zaposleni. Nekaj hiš je praznih ali pa skoraj praznih. Zakaj je tako, bi človek zelo težko našel odgovor. Morda se premalo spominjamo teh krajev, čeprav nas nanje vežejo tako pomembni in nepozabni spomini.

Alojz Krivec

Po sledih dokumentov in spominov

Mobilizirajte tudi ženske

Zofka Lipušček-Cvetanka iz Tolmina me je malce spravila v zadrego, ko mi je dejala: »Saj nisem šla prostovoljno v NOV; bila sem mobilizirana kot mnoge druge žene na Primorskem. Delala sem z vsem srcem za našo stvar, toda resnica je, da sem bila mobilizirana. Tako se je začela moja partizansčina. Ne s puško v roki, temveč z iglo...«

Prvič sem po tolikih letih od Cvetanke zvedel in sploh slišal, da so bile tudi nekatere ženske mobilizirane v NOV. Nevednost je porodila radovednost in že čez nekaj dni sem začel listati po Zborniku dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov. Centralni komite Komunistične partije Slovenije je 9. septembra 1943. leta poslal vsem okrožnim in rajonskim komitejem navodila za postavitve oblasti Osvobodilne fronte in mobilizacijo v narodnoosvobodilno vojsko:

»V zvezi s kapitulacijo Italije pred zavezniki se pred nas postavlja ena najvažnejših nalog, da odločno in hitro prevzamemo oblast. Po vseh mestih, trgih in vaseh je treba takoj vzpostaviti oblast Osvobodilne fronte... Takoj izvršite popolno mobilizacijo vseh moških, ki so sposobni za nošenje orožja. Orožje zahtevajte od Italijanov in vse neoborožene takoj oborožite... Mobilizirajte ves narod za odpor proti Nemcem, ki bodo verjetno za kratek čas zasedli našo pokrajino. Nemški fašizem dobiva iz dneva v dan težje udarce na vzhodni fronti in na zahodu...«

Iz teh navodil, ki jih je za CK KPS podpisal Ivan Maček-Matija, vidimo, da so mobilizirali samo moške. Dva dni pozneje, to je 11. septembra, je bil objavljen razglas Glavnega štaba NOV in PO Slovenije in Izvršnega odbora OF o mobilizaciji.

»Slovenski narod stoji pred najodločilnejšimi dogodki v svoji zgodovini. Zlom italijanskega okupatorja je približal dan popolne osvoboditve vseh delov Slovenije. Nastopil je čas, ko moramo zagotoviti svojo končno zmago. Izvršni odbor Osvobodilne fronte in Glavno poveljstvo Narodnoosvobodilne vojske in Partizanskih odredov Slovenije proglašata SPLOŠNO MOBILIZACIJO vseh za orožje sposobnih Slovencev od izpolnjenega 17. leta do izpolnjenega 45. leta v Narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije.

Vsak obveznik se mora javiti najbližji vojaški enoti in prinesiti s seboj vso vojaško opremo, ki jo ima...«

Razglas sta za glavno poveljstvo podpisala Franc Rozman in Boris Kraigher, za Izvršni odbor OF pa Josip Vidmar in Boris Kidrič.

Istega dne (11. 9. 1943) je bil na Vogrskem na Primorskem ustanovljen Narodnoosvobodilni svet za Primorsko Slovenijo (predsednik dr. Jože Vilfan, podpredsednik France Bevk in tajnik dr. Aleksej Bebler-Primož), ki je na dan ustanovitve sprejel Proglas Primorskim Slovincem, v katerem je med drugim zapisano:

»Glavno breme borbe proti Hitlerju leži v primorski pokrajini na slovenskem ljudstvu. Zavedati se moramo, da bo borba z nemško fašistično zverjo, ki ji zadaja slavna Rdeča armada smrtno udarce, sicer kratkotrajna toda težka. Da jo zmagovito zaključimo, in da dosežemo svojo dokončno in popolno osvoboditev ter združenje z ostalimi Slovenci v združeno in neodvisno Slovenijo, vključeno v novo in močno Jugoslavijo, je Narodnoosvobodilni svet za Primorsko Slovenijo sklenil kot svoj prvi ukrep SPLOŠNO MOBILIZACIJO Slovinci!

Javite se v vrste narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije, ki jih vodi njihov legendarni vrhovni komandant tovariš TITO. Izpolnite vzgledno svojo narodno dolžnost s tem, da se do zadnjega moža odzovete odloku svoje narodne oblasti in tako podesetorite vrste naših junaških borcev in bork, ki že dve leti dokazujejo nepopisno junaštvo, vztrajnost in disciplino v boju za narodno svobodo...«

Naslednjega dne (12. septembra 43) je Pokrajinski komite KPS za Primorsko poslal vsem okrožnim in rajonskim komitejem že bolj natančna navodila glede mobilizacije, kar je razvidno iz naslednjega odstavka:

»Na podlagi odloka Narodnoosvobodilnega sveta za Primorsko Slovenijo o splošni mobilizaciji vseh narodnih sil pozivamo vse partijske organizacije, da izvedejo najširšo mobilizacijo vseh Slovencev v starosti od 18 do 45 let. Ženske, ki žele stopiti v naše bojne vrste, lahko brez nadaljnega mobilizira-

te. Prav tako lahko mobilizirate moško in žensko mladino izpod 18 let starosti kakor tudi tovariše, ki so prekoračili 45. leto. V današnji narodnoosvobodilni borbi, posebno v odločilnih trenutkih, kot so današnji, mora sodelovati vsak pošten Slovenec...«

To je bil bežen pregled zgodovine navodil o mobilizaciji po kapitulaciji Italije. Zdaj pa nazaj k naši Zofki-Cvetanki.

O pozabljeni Hotenji

Svet okoli Dolenje in Gorenje Trebuše je prekrut. Kamorkoli pogledaš, same strmine, pečine in ozke soteske, pa grape in kotanje, kot bi jih z nožem izrezal. Pred grofi, Turki in kužnimi boleznimi so pred stoletji ljudje bežali v te sivozelene strmine in si z muko krčili življenjski prostor za seno, žito, pašnike in njive. Garali so od jutra do večera, živeli pošteno in skromno.

Ko v Dolenji Trebuši zaviješ po mostu čez Idrijco, že vstopaš v sotesko Hotenje, v kateri je 30 hiš. Bajtarji in obrtniki so bili, skrivaj pa tudi divji lovci. Trd svet je rodil trdožive ljudi. Če je kdo imel več kot dve kravi, je bil že kmet, vreden spoštovanja. Tujci niso silili v njihovo »kraljestvo«, še karabinjerji niso imeli tam kaj delati. Ni bilo ne vaških pretepov ne kraje ali nasilništva. Le ob nedeljah in praznikih so zdaj iz te, rugič iz druge hiše slišali harmoniko, vriskanje, slovenske pe-

smi in odmeve razigranih plesalcev.

V tej soteski v Dolenji Trebuši, v naselju Hotenje, se je 1917. leta očetu Tomažu in materi Mariji rodila hčerka Zofka. Starša, ki sta že umrla, sta dočakala lepo starost; mati je umrla pred desetimi leti, stara 92 let. Zofka se je izučila za šiviljo – za poklic, ki ga je lahko opravljala po hišah in doma. Daleč naokrog ni bilo nobene tovarne in nobene možnosti za zaposlitev. Njenega brata Jožeta so poklicali v italijansko vojsko. Vojskoval se je v Afriki, kjer so ga ujeli, in potem v zavezniški vojski. Dodelili so ga k letalstvu in potem celotno letalsko enoto Slovencev poslali v NOV na otok Vis, nato k naši slavni četrti armadi.

Mobilizacija

Kako se je začelo...?

»Preprosto, zelo preprosto,« mi odgovarja Zofka. »V letih 1940–1942 se je pri meni učila za šiviljo Jožeta Skok (zdaj poročena Taljat), hčerka kmeta Tomaža Skoka iz Rupe. V Rupi se pravi kmetiji visoko na vrhu hriba nad našo vasjo. Postala pa je zgodovinsko znana po tem, ker so bila v Rupi daljši ali krajši čas skoraj vsa pokrajinska vodstva OF in KPS za Primorsko, pa Narodnoosvobodilni svet in zaščitni bataljon. V tej hiši so živeli in delali, zasedali in sestankovali dr. Jože Vilfan, France Bevk, dr. Aleš Bebler, Franc Leskošek, Lidija Šentjurs in še in še. V hišo kmeta Skoka so

že zdavnaj pred kapitulacijo Italije prihajali ugledni voditelji narodnoosvobodilnega boja. Tako sem od svoje učenke marsikaj zvedela o partizanih, kakšni so in za kaj se borijo. Po kapitulaciji Italije sta k nam na dom prišla komandant zaščitnega bataljona Anton Ferjančič-Zvonko in komisar Peter ter mi sporočila, da sem kot šivilja mobilizirana in bom odslej delala za potrebe članov pokrajinskih vodstev za Primorsko in za njihov zaščitni bataljon. Vodila bom šiviljsko delavnico in naj takoj začnem z delom.

Šiviljsko delavnico smo sporazumno uredili v kmečki hiši, po domače pri Oblaku na Oblakovem vrhu, kjer je bila včasih šola. V tej delavnici smo šivale Angela Hvala, Branislava Lipušček, Milna Lipušček, Milka Gruden, Franc Bremec in Janez Černilogar. Vse smo bile iz Dolenje Trebuše in razen Milke Gruden še vse žive. Kuhala nam je Angela Hvala, ki živi zdaj v Hotenjah. Domačini so nam posodili šivalne stroje in nam nudili drugo pomoč.

Priskočili so nam na pomoč tudi, ko se je bližal sovražnik in smo morali hitro skriti šivalne stroje in vse, kar je bilo v delavnici. Tudi same smo se razpršile po gozdovih in med skalovje. Ej, bile so hude ure, še več pa lepih. Šivalni stroji so poganjali iglo gor in dol, me pa smo klepetale, klepetale in poslušale vesele in žalostne zgodbe partizanov, ki so nam kaj prinesli ali prišli po izdelano blago.

Ta šiviljska delavnica je delovala od septembra 1943. do marca 1944. leta; pravzaprav vse dotlej, dokler smo imele blago in druge potrebščine, ki so jih naši zaplenili ob kapitulaciji Italije. Ko je tega blaga zmanjkalo, smo se vrstile domov in do konca vojne šivale za partizane. Poleti 1944. smo največ šivale iz zavezniških padal, s katerimi so nam pošiljali pomoč. Stare rjuhe smo rezale za obveze, pletle nogavice in rokavice, torej vse, kar so nam naročili.

O karabinjerskem plašču

Pred kapitulacijo Italije sem šivala ženi Italijan-

skega karabinjerja in njegovim otrokom. Nekoč mi je prinesla star vojaški plašč v predelavo za obleko za otroka. Notranja stran plašča je imela lepo, trdo podlogo, ki jo za obleko nisem potrebovala in je ostala meni. Jejha-ta, ko bi se tistemu karabinjerju kdaj sanjalo, da bo njegov plašč nosilo kar sto partizanov! Iz rdeče podloge sem namreč naredila preko sto zvezd za oznake na partizanskih kapah.

V naši hiši so bili Nemci le dvakrat. V tej ozki soteski se niso zadrževale partizanske enote, tu ni bilo skladišč, zato so tudi Nemci po navadi le hiteli skozi naprej, ker je bilo tudi za njih nevarno. Enkrat so prišli iz Dolenje Trebuše naravnost v našo hišo in nam iz hleva odpeljali svinjo. Oče jih je prosil, naj nam jo pustijo, ker smo siromašni, oficir pa je vanj uperil pištolo in ukazal, naj se takoj umakne. Hip nato je pištolo uperil v svinjo in jo ustrelil, potem so jo zaklali in odpeljali. Partizanom smo dali eno kravo, tako da smo svobodo dočakali z eno kravo v hlevu, nekaj ovac in kokoši.

Rekla sem, da se v naši soteski, v Hotenjah niso zadrževale partizanske enote. To ne velja za zimo 1944/45, ko je bil v naši hiši štab artilerijske brigade 9. korpusa. Joj, če le pomislim, kako smo bili natlačeni. V sobi je bil štab, v kuhinji kurirji in kuharji, mama in jaz. Prekladali smo skode sem ter tja in se stiskali okoli toplega štedilnika. Šivala sem v mrzlih zgornjih prostorih, ki jih nikoli nismo ogrevali, ker ni bilo pečice.

Pri našem sosedu Štefanu, ki je bil kovač, so topničarji izdelovali granate in jih potem polnili z eksplozivom. Štefan je imel glavno besedo pri izdelavi granat.

Za zaključek še to: V Hotenjah Nemci niso nad domačini storili nobenega zločina niti nasilja, tista svinja pa ne pomeni nič v primerjavi s človeško krvjo.

Pravi zaključek najinega kramljanja pa je bil takle: ko sem že pospravil beleznico, se je za trenutek zamislila in tiho vzdihnila, da je bilo slišati kot vprašanje in prošnja: »Le zakaj tako redko pridejo partizani v Hotenje?«

Jože Vidic

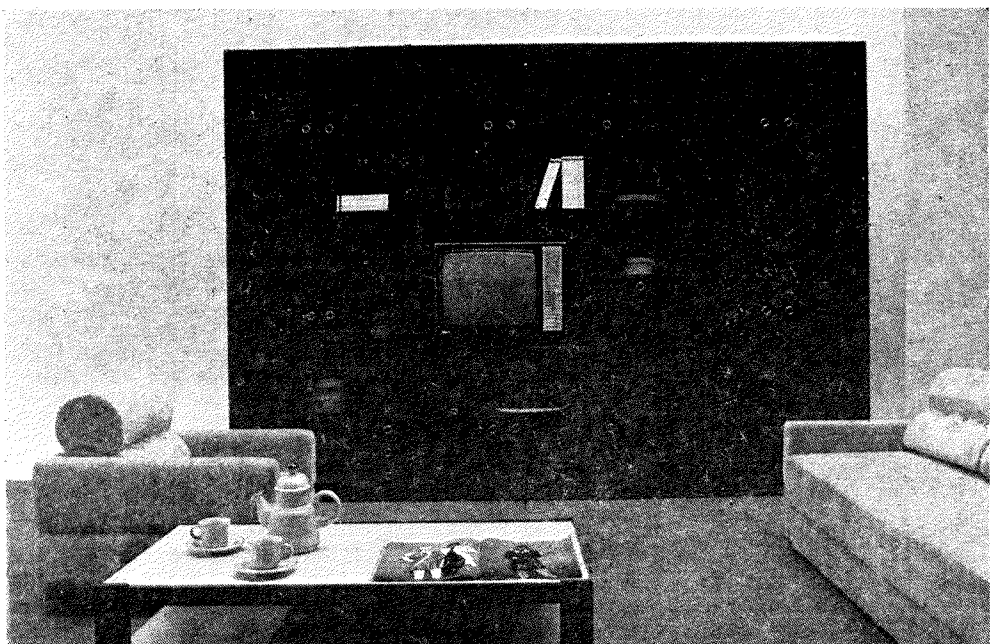

brest
cerknica

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061/791-200 telex 31-167

Regal
Katarina
1

Izdelke si lahko ogledate
in kupite v:

Salonu pohištva Brest Cerknica, v
prodajalni Brest v Mariboru, Kneza Koclja 6

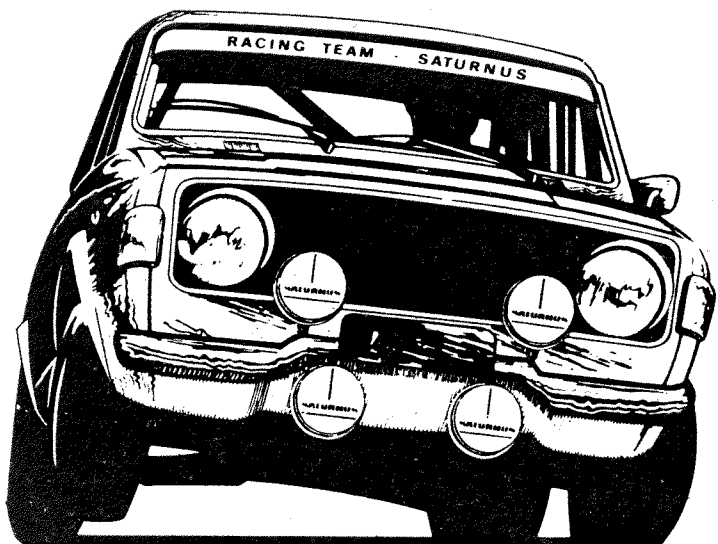
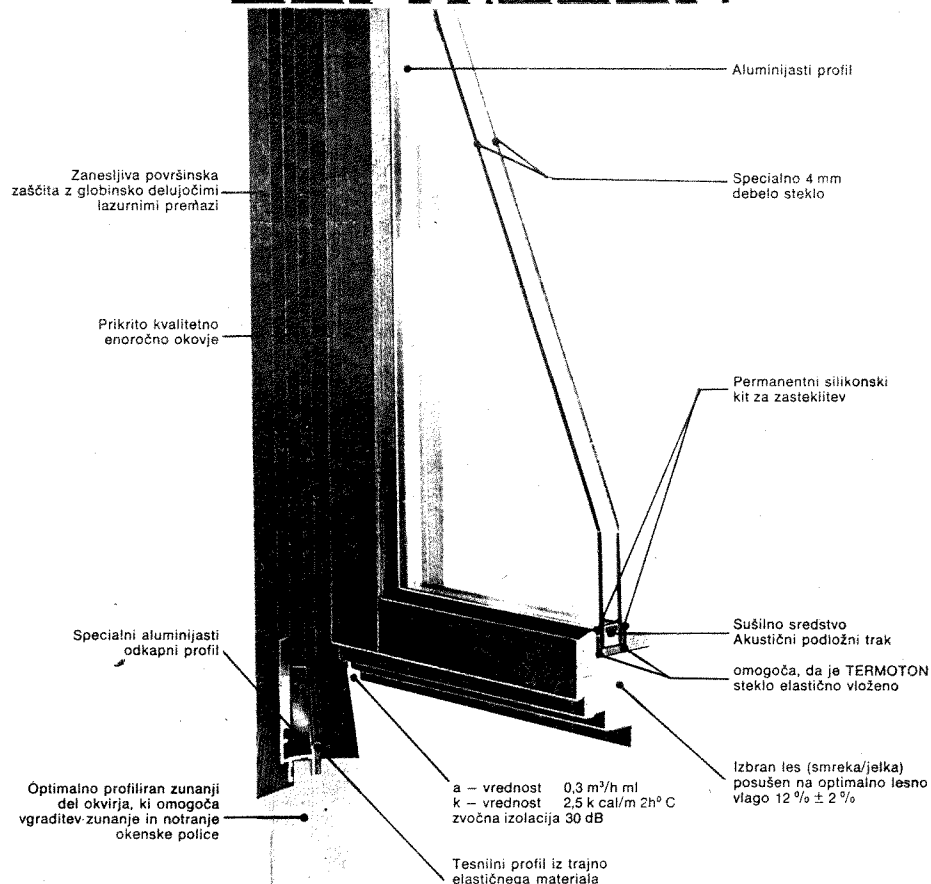
V vseh specializiranih trgovinah s
pohištvom

JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, SKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

NOVI PROGRAM OKEN IN BALKONSKIH VRAT **JELOBOR 78 S THERMO- IZOLACIJSKIM STEKLOM** **termoton**

TOZD Tovarna embalaže:

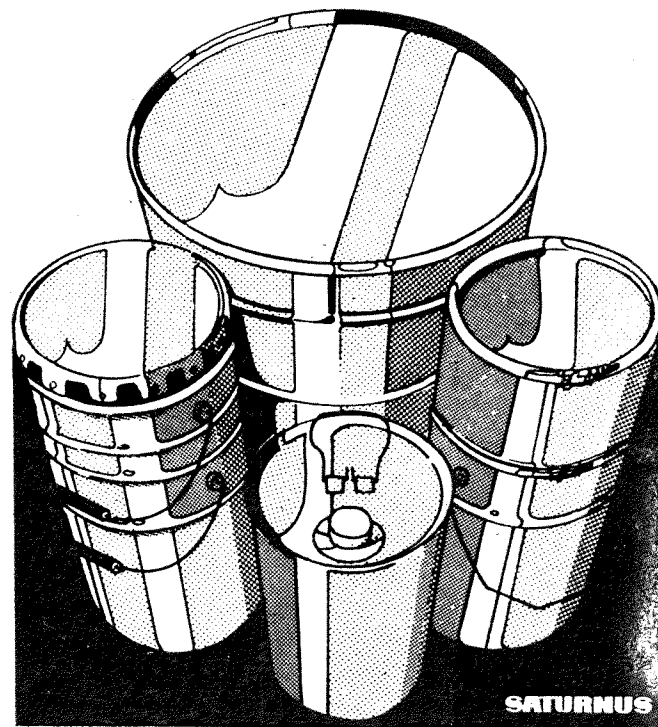
izdelovanje embalaže vseh vrst,
tiskanje, lakiranje,
izdelovanje plakatov in napisnih ploščic,
izdelovanje prešanih in pločevinastih izdelkov;

TOZD Tovarna avtoopreme:

izdelovanje svetlobne in druge opreme za vozila,
izdelovanje predmetov iz plastičnih mas
in umetnih smol,
preizkušanje svetlobne opreme;

TOZD Orodjarna in vzdrževanje:

izdelovanje orodij, strojev in naprav,
opravljanje raznih vzdrževalnih del za
delovno organizacijo in druge naročnike.

SATURNUS

LJUBLJANA, OB ZELENI JAMI 2

ZELEZNIŠKO GOSPODARSTVO

GRADBENO PODJETJE LJUBLJANA

n. 801. o.

TOZD NIZKOGRADNJA
TOZD VISOKOGRADNJA
TOZD KAMNOLOM

paloma

higienski
papirji

brisače

sladkogorska

zulus

P. O.

TRGOVINA — SERVISI

61000 LJUBLJANA RIMSKA CESTA 11

pralnica, servis boilerjev, štedilnikov in peči na trda goriva in olja.

Tako so odhajali k partizanom

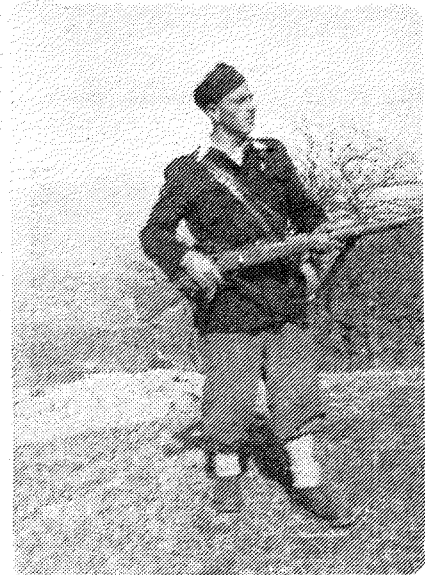
Iz zakladnice spomina

O rezervnem kapetanu bomo govorili, o Alojzu Jelencu-Helidarju, o tistem Alojzu, ki se je pred 58 leti rodil na Prezrenjah pri Podnartu.

Prišlo je leto 1941 in z njim vojna. Alojz se je takoj vključil v NOG. Že decembra so ga Nemci zaprli. Na Jesenicah ga je zasliševal in mučil Klemen Drusche. Ničesar ni priznal, ničesar ni izdal. Tako je čez nekaj dni spet svobodno zadihal.

Četrty maj 1943. Našli so ga doma na Prezrenjah. Vedel je, da ponovna aretacija pomeni zanj smrt. Nemci so mu ukazali, da se preobleče ter se pripravi za na pot.

»Kaj naj storim?« je premišljeval za zaprtimi vrati. Odločil se je hitro. Skozi podstrešje in senik je zbežal v gozd. Nemci so stražili le vhodna vrata in hišna okna, zato njegovega bega niso opazili. Domov se ni upal vrniti. Strah, da bodo Nemci mučili domače, ga je prignil k Benedičičevim na Prezerjah. Benedičičeva mama in hčerka Slava sta po dogovoru odnesli k bregu Save njegovo obleko z dokumenti in poslovilno pismo za domače, češ da se za vedno poslavlja v valo-

Alojz Jelenc-Helidar

vih Save in naj mu oprostijo storjeno bolečino. Domačini so našli obleko in ga skupaj z nemškimi žandarji nekaj dni iskali v reki, pa brez uspeha. Čez nekaj dni pa so pri Kranju našli v Savi neko moško truplo. Verjeli so Alojzovemu poslovilnemu pismu in njegovim domačim izrekli celo sožalje. Tako je imela družina mir pred Nemci vse do konca vojne.

In kakšna je bila usoda Alojza Jelenca-Helidarja v resnici?

Tistega majskega dne, ko je pobegnil, se je pridružil partizanom Gorenjskega odreda. Od tam je odšel v Šerčerjevo brigado v sestav Štirinajste divizije in se z njo prebijal skozi ognjene okupatorjeve obročje. Več grenkih spominov je ostalo v njem kot veselja, niz žalostnih dogodkov, ki so kot bridki meči sekali rane v moralno partizanov, pa tega niso smeli pokazati. Morali so naprej, za enim ciljem, za svobodo.

Februarja 1944 se je Štirinajsta divizija prebijala z Bohorja na Pohorje. »Spominjam se žalostnega prizora,« pravi, »ki se nam je ponudil, ko smo šli čez Zagrašnico. Nemci so imeli v svoji koloni naše šoloobvezne otroke za svojo obrambo. Vedeli so, da v tem primeru partizani ne bodo streljali nanje. Napad! Nemci so brigado napadli od zadaj. Več partizanov je padlo, med njimi tudi komandant 1. bataljona Ilija Badovinac in komisar bataljona Martin Srbič. Nemške enote so bile močne, toda Štirinajsta se je kljub temu uspela prebiti do Belih voda pri Paškem kozjaku. Pri Žlebnikovi domačiji je padel Karel Destovnik-Kajuh. Tudi sam sem bil ranjen. Po ofenzivi so me poslali na Gorenjsko za komandirja čete v komando mesta Kranj. Zaradi invalidnosti, ki je ostala kot posledica nudihi ran, nisem mogel več na dolge pohode. V sestavu komande mesta Kranj sem se v zadnji nemški marčevski ofenzivi bojeval na Poreznu. Bil sem sku-

paj z Andrejem Žvanom-Borisom. (Po njem se imenuje vojašnica na Bohinjski Beli).

Andrej je padel v jurišu blizu vrha Porezna. Z Jožetom Koseljcem-Svobodo sva mrtvemu odvzela orožje in vse dokumente, da ne bi prišli v roke Nemcem. Na tem kraju na Poreznu stoji sedaj spomenik narodnemu heroju Andreju Žvanu-Borisu.

O Zlatem polju in krajih tam okrog je premalo znanega

Bo kdo, ki bo to vrzel izpolnil?

Velikokrat razmišljam o Zlatem polju v bližini Domžal, o eni izmed šestih vasi, ki so bile požgane 2. avgusta leta 1942. V mislih imam težke dneve, ki smo jih takrat preživljali in še predvsem padle borbe, v največji meri so bili to mladi kmečki fantje. Da, bili smo mladi in neizkušeni v vojaških veščinah. V prvih dneh okupacije je bil eden največjih problemov, kako priti do orožja.

Nameraval sem govoriti o Zlatem polju. Zdaj mislim na partizana Srečka. Takrat, ko so ga doma kanili aretirati gestapovci, jih je podrl s pestmi in jim ubežal. Med begom so ga ranili. Toda imel je srečo, veliko srečo. In tako je prišel do svojega partizanskega imena. Velikokrat razmišljam o tovarišu Moleku pa o Strlekarjevem Jožetu, ki smo ga Zlatopolci imenovali »misijonar«. Menda za to, ker je na sestankih tako čudovito in z nasmeškom govoril o sila resnih stvareh.

Pred požigom je bil v vasi Zlato polje dvanajst domačij. Od tam je odšlo med partizane sedemnajst moških in eno dekle. V internacijo je bilo odgnanih petdeset ljudi. Morda sem se pri teh številkah nekoliko uštel. Toda v vsakem primeru je bilo Zlato polje partizanom na moč naklonjeno. Takrat ko so Nemci nameravali v ranem poletju 1942 izseliti in požgati to vas, smo jih partizani pričakali v zasedi v gozdovih Razborje. Napadli smo jih ter tako preprečili izselitev in požig vasi. Toda od tistega dne dalje večina prebivalcev Zlatega polja ni več spala doma. V mraku so se umaknili v gozdove in tam prenočili.

Morda mi bo kdo očital, ker omenjam samo Zlato polje. Sem pač domačin te vasi. Dobro pa vem, da so tudi kraji tod okrog veliko prispevali v našem NOB. Pa vendar se mi zdi, da je bilo v naši vasi in nekdanjih partizanskih krajih tod okrog doslej premalo napisanega. Tudi v časniku TV-15, ki ga redno prebiram, še nisem zasledil članka o naši vasi, bo kdo, ki bo to vrzel izpopolnil?

Bojan Pogačar
Ljubljana, Postojnska25

Pogled na Zlato polje danes

Izvirni pripomočki posameznikom in organizacijam

Odmev na »Bodimo naročniki TV-15«

V TV-15, številka 29 z dne 26. julija letos, me je zbodel v oči naslov... »Bodimo naročniki TV-15«.

Nedvomno je pravilno kar je napisal tovariš Jože Ambrožič iz Zgornjih Gorij. Dodal bi le, da TV-15 ni samo to, kar je napisano v njem, marveč so včasih zelo pomembne priloge, kot na primer v julijski številki 1975 »Statut ZZB NOV Slovenije«, v avgustu 1976 celotna navodila »Dokazovanje posebne dobe iz NOB dvojnega štetja s pričami po noveli zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju« in podobno. Če bi bili vsi borci in aktivisti NOB, pa ne samo oni, marveč tudi delovne in ostale družbenopolitične organizacije naročene na ta naš list, ne bi bilo potrebno iz te priloge delati raznih fotokopij za lastno uporabo. Ne smemo pozabiti priloge iz oktobra 1978, kjer je »Statut ZZB NOV Jugoslavije« in »Sklepi osmega kongresa ZZB NOV Jugoslavije«, ki so nadvse potrebni ne samo borcev in aktivistom NOB, marveč vsem delovnim in drugim organizacijam v naši samoupravni socialistični praksi.

To ne pišem v propagandne namene niti, da bi me kdorkoli podpihoval za to pisanje. Vem, da sem posojal te priloge za razne fotokopije. Sicer pa tudi fotokopiranje ni zastonj. Pa še to: če je posameznik ali delovna in druga družbenopolitična organizacija naročena na ta list, ima pravočasno v »rokah« izvirni pripomoček za nadaljnjo individualno ali skupno uporabo katerekoli organizacije v naši samoupravni socialistični skupnosti.

Predsednik IO aktiva
ZB NOV železničarjev
pri TOZD za promet
Postojna

Obeležja – simboli partizanstva

Predlog za spomenik v naselju Mlino

V številnih krajih Slovenije je bilo zadnja leta odkritih precej spominskih obležij padlim žrtvam NOV. Odločil sem se, da predlagam družbenopolitičnim organizacijam Bleda, da tudi v naselju Mlino, ki je dalo največ žrtv iz vrst domačinov, postavimo spomenik. Iz družin Bizjak, Heberle in Kunčič so padli partizani, precej pa je družin katerih člani so umrli v nemških taboriščih ali pa so jih izgnali.

Prostor za spomenik bi lahko našli in tudi s sredstvi bi najbrž ne bilo problema. Menim, da bi občani radi prispevali. Zdi se mi, da bi bilo najprimernejše mesto za spomenik ob obali jezera, kjer je nekoč stal hotel »Petran«.

Res, vsi, ki so dali življenje za svobodo, imajo na blejskem pokopališču skupen spomenik, toda naselje Mlino je brez svojega obležja preveč prazno. Lahko bi bilo spominsko obležje skupno – za padle partizane in za umrle v taboriščih. Lahko bi vzdali tudi posamezne spominske plošče na domovih žrtv NOV.

Bled obišče precej tujcev in prav bi bilo, da tudi njim s takimi obležji pokažemo, da je bil Bled vendarle partizanski, čeprav je bil tu štab SS.

Alojz Vovk
Bled p.p.6

Na Lipniški planini bo slovesno

Devetega septembra leta 1942, sta se na Lipniški planini v osrčju Jelovice Selška četa in štab I. grupe odredov pod poveljstvom narodnega heroja Jožeta Gregorčiča – Gorenjca spopadle z nadmočnimi in najsodobnejše opremljenimi nacističnimi oddelki. V večurnem neenakem boju je padlo 25 partizanov, komandant Gregorčič pa je bil hudo ranjen. Da ga sovražnik ne bi dobil živega v roke, si je z ročno bombo sam vzel življenje in s tem dokazal sovražniku, kako umirajo junaki.

Ceprav so nacisti na široko razglašali, da so ubili glavnega poveljnika gorenjskih komunističnih band in uničili vse partizane, se je upor med ljudstvom še bolj razvnel. Vrste borcev so se množile, nastajale so nove čete, bataljoni in brigade, ki so nadaljevale neizprosni boj po zgledu junakov Selške čete in heroja Jožeta Gregorčiča do končne osvoboditve.

Širino osvobodilnega boja na Gorenjskem kažejo danes številni spomeniki in obeležja po Jelovici, Pokljuki, Mežakliji in po domala vsakem kotičku tega lepega dela naše ožje domovine.

V spomin na ta dogodek so občinske organizacije ZZB NOV in ZSMS z Jesenic in iz Radovljice pripravile v soboto, 8. septembra, vsakoletne spominske slovesnosti, ki se bodo začele ob 9. uri pri grobnici padlih borcev v Radovljici in se nadaljevale ob 11. uri pri spomeniku tragičnega boja na Lipniški planini.

Poleg preživelih borcev, aktivistov in predstavnikov družbenopolitičnih organizacij se bo slovesnosti udeležila tudi šolska mladina iz obeh občin, ki bo pripravila kulturni program.

Za udeležence bodo poskrbeli avtobusni prevoz na Jelovico, organizirali pa bodo tudi ogled Dražgoš in nekaterih muzejev NOB po Gorenjskem.

J. R.

V Orehovljah bomo praznovali

Obveščamo vas, da bo zbor borcev in aktivistov z družbenim srečanjem 8. 9. 1979 ob 13. uri pri spomeniku v Orehovljah. Razvitje prapora in proslava ob obnovljenem spomeniku pa bo 9. 9. 1979 ob 14. uri.

Pridite!

Odbor ZB Orehovlje

Borci Bračičeve brigade, preberite!

Devetega septembra praznuje občina Šmarje pri Jelšah svoj občinski praznik v spomin na 9. september 1944, ko sta 13. SNOUB Mirka Bračiča in Kozjanski odred osvobodila Kozje. Ob 35-letnici te zmage vabimo vse borce Bračičeve brigade, da se udeležijo osrednje slovesnosti, ki bo v nedeljo, 9. septembra, v Lesincih z naslednjim programom:

ob 9. uri slovesna seja vseh zborov občinske skupščine s podelitvijo priznanj in nagrad »9. september«
ob 10.30 zbor 13. SNOUB Mirka Bračiča
ob 11. uri osrednja proslava
ob 12.30 partizanski golaž in tovariško srečanje

Pripravljalni odbor

Borcem Gubčeve brigade

V soboto, 15. septembra, ob 10. uri bo v vojašnici v Bršljinu proslava dneva enote, ki nosi ime po 4. SNOUB »Matija Gubec«. Komanda enote JLA vabi vse – predvsem pa borce naše brigade, ki živijo v občini Novo mesto in Trebnje, da se proslave udeležijo.

Odbor borcev Gubčeve brigade

Slovesnosti v Logatcu

Vsako leto 12. septembra praznuje občina Logatec svoj praznik. S tem v zvezi prirejajo v tem kraju vrsto prireditvev. Začele se bodo že v soboto, 1. septembra, s športnimi tekmovanji. V soboto, 8. septembra, bo ponazoritev napada na italijansko kolono v Cestah. Proslavo s kulturnim programom in odkritje spominske plošče ob obletnici napada in požiga vasi v Cestah bo naslednjega dne ob 11. uri v Cestah. V nedeljo, 9. septembra, bodo med drugim poimenovali v KS Tabor osnovno šolo po Edvardu Kardelju. Do nedelje, 16. septembra, ko se bodo slovesnosti zaključile, bo še vrsta zanimivih prireditev.

Odbor

Brigada »Ivana Turšiča-Iztoka« praznuje

Vabimo vas na proslavo 35-letnice ustanovitve V. prekomorske brigade »Ivana Turšiča-Iztoka«, ki bo 15. septembra 1979 v Celju. Zboru brigade ob 9.30 pred Muzejem revolucije bo ob 10. uri sledila otvoritev in ogled razstave V. prekomorske brigade v muzeju. Ob 11.30 bodo odkrili spominsko ploščo padlim borcem brigade v ulici V. prekomorske brigade. Osrednja proslava pa bo ob 13. uri s kulturnim programom v Tehniški šoli Celje. Sledilo bo tovariško srečanje.

Domicilni odbor V. prekomorske brigade
Skupščina občine Celje

Pridite v Belo krajino

V TV-15 smo že objavili program prireditve ob 35. obletnici partizanskih letališč v Otoku pri Metliki, ki bo dne 8. in 9. 9. 1979.

Vabimo vse partizanske letalce in osebje letališč ter borce XV. SNOUB Belokranjske in vojnih partizanskih oficirskih šol.

Pripravljalni odbor

Množičen pohod po Karavankah

Komisija za šport in rekreacijo pri občinskem svetu zveze sindikatov Jesenice v sodelovanju s pripadniki JLA, sindikalno organizacijo Železarne, planinskim društvoma Jesenice in Dovje-Mojstrana ter skupnostjo za telesno kulturo Jesenice bo v soboto 22. septembra organizirala 3. množični pohod po Karavankah. Glavni namen pohoda je: vzbuditi pri ljudeh zanimanje za hojo v naravo, gojitev tradicij ter obujanje spominov narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije. Pot bo vodila od Planine pod Golico čez Rožco ob Mlinici do Dovjega, kjer je več spominskih obeležij NOB. Vsak udeleženec, ki se bo do 18. septembra prijavil, bo na startu prejel legitimacijo pohoda in značko, na cilju pri Bajerju nad Dovjami pa enolončnico. Za varnost in pomoč udeležencev bodo skrbeli vodiči – planinci in člani gorske reševalne službe ter ekipa prve pomoči.

Udeleženci naj prinesejo s seboj jedilni pribor. Do starta in od cilja do Jesenic bodo organizatorji poskrbeli za prevoz z avtobusi.

Branko Blenkuš

Srečanje političnih zapornikov, izgnancev in vojnih invalidov

Da bi obudili spomine na najhujše dni druge svetovne vojne, bo komisija za interniranje, politične zapornike, izgnance in vojne ujetnike pri ZZB NOV Slovenj Gradec priredila svoje 9. tradicionalno srečanje vsega članstva v nedeljo, 9. septembra 1979 dopoldne ob 10. uri pri Kulturnem domu v Šentilju-Mislinja.

Srečanje bo združeno s kulturnim programom.

Adolf Ankon

Spremembra datuma proslave

V Gojačah na Vipavskem bo proslava 14. septembra in ne 9., kot so prvotno nameravali. Tega dne se bodo nekdanji aktivisti OF srednjeprihorskega okrožja in borci Bazoviške brigade srečali in se povsili s svojimi vojnimi tovariši.

Do spremembe datuma je prišlo predvsem zaradi izdaje posebne brošure, ki bo izšla ob tej priložnosti.

Feliks Hladnik

Pod Dolinskim mostom bomo praznovali

Ob jubilejih ZKJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov bo 9. septembra ob 10. uri na novo urejenem prireditvenem prostoru pod Dolinskim mostom v Borovnici osrednja prireditev praznovanja Vzajemnosti in revolucionarnega gibanja v Borovnici in okolici.

Vabimo!

KS Borovnica
DPO in skupščina občine Vrhnika

Črn dan v avgustu

Dne 28. avgusta leta 1941 so bili v Zgornjih Gorjah pod hribom Revovce ustreljeni talci: Franc Soklič iz Krnice pri Gorjah, Jože Pikon z Blejske Dobrave, Janez Zupan iz Nomenja ter Jože in Karel Repe, oba iz Spodnjih Gorij.

Med talci je bil tudi Janez Zupan iz Nomenja. Janez Zupan-Pintarjev se je rodil 18. 8. 1889 v Stari Fužini, pozneje pa se je preselil v Nomenj. Ko je bil star komaj dve leti, mu je umrla mama. Odraščal je v pomanjkanju hrane in družinske ljubezni. Ko je odslužil vojaški rok, se je začela 1. svetovna vojna, tako da je 7 let nosil vojaško suknjo.

V ruskem ujetništvu je bil dve leti do oktobrske revolucije, kjer se je boril v vrstah Rdeče armade. Po vrnitvi v domovino je bil prvi pri revolucionarnem delu v bohinjski dolini. Govornik ni bil, imel pa je bogate izkušnje iz ruske revolucije. Tako sta skupno s soborcem Ažmanom vzgajala revolucionarje v tej dolini.

V začetku je bil član celice KP v Nomenju (1. 1919). V letu 1920 se je udeležil stavk železničarjev. Zaradi tega je bil zaprt v Radovljici, nato odpuščen iz službe in postal brezposeln. Kasneje se je zaposlil kot gozdni delavec.

Udeleževal se je konferenc. Prva je bila v Nomenju – v gozdu po razpustu NZDPJ leta 1924. Druga pokrajinska konferenca je bila v vasi Polje pri Maleju. Med drugim je bil delegat tudi iz Ljubljane, dva pa iz CK KPJ iz Beograda. Tretja konferenca je bila organizirana pod geslom »Izlet Svobode Blejske Dobrave«. Udeležil se jo je delegat Hlebec iz Ljubljane. Hodil je na sestanke jeseniških komunistov. Imel je funkcijo gospodarskega referenta (rdeča pomoč). Komunistično literaturo je pošiljal tudi delavcem jeseniške železarne, kjer je bil tudi delavski zaupnik SMRJ (Savez metalnih radnika Jugoslavije) in naročnik časopisa »Naprej«. Leta 1922 sta bila z Jožetom Ažmanom organizatorja akcije za pomoč lačnim v Rusiji.

Zupan je bil na številnih partijskih sestankih, kjer je z vero v zmago pravične borbe komunistov za delavske pravice krepil zavest delavcev. Z Ažmanom sta bila trn v peti takratni kapitalistični oblasti in bohinjskim žandarjem. Pred njimi ni imel nikoli miru in so pogosto preiskovali hišo.

Vendar Zupana niso uklonili. Pogumno je še dalje širil komunistične ideje med delavci do zadnjega. Pred in po okupaciji je sodeloval pri pripravah na vstajo. Toda nadaljnje delo so mu prekržili izdajalci. Že v juniju 1941 ga je prišel aretirat gestapo, vendar je ušel v gozd. Iz gozda so revolucionarji pripravljali spopad z okupatorjem. Izdajalci pa so jih za nagrado ponovno izdali Nemcem. Izročili so jim točen načrt skrivališča. 8. avgusta 1941 je v Nomenj prihrumelo 16 kamionov vojaštva in postavili so zasede. Ko sta Zupan in Ažman zagledala vojake, sta se pomikala

Talci v Spodnjih Gorjah, ustreljeni 28. 8. 1941

po Strani proti Podkoritom, misleč, da se bosta le rešila iz obroča, ki se je vedno bolj zoževal. Počili so strelj. Ažman je padel, Zupan pa je bil ranjen v prsi in nogo. Pri tem boju je ubil nemškega vojaka. Nemci so ga odpeljali in vrgli v samico. Kljub trpljenju in ranam se je žilavo boril za življenje in verjel v zmago slovenskega ljudstva. Z namenom, da bi izdal svoje tovariše, so ga Nemci na vsak način hoteli ohraniti pri življenju. V samici je strašno trpel. Ranjenemu niso prizanesli z zasliševanji in nečloveškim trpinčenjem. Vse muke je junaško prenašal. Prizadevanja Nemcev, da bi strli njegovo voljo, so bila zaman. Čez tri tedne so ga obsodili na smrt. 28. avgusta so ga še s štirimi tovariši odpeljali v Spodnje Gorje in ga kot talca ustrelili.

Ljudje v vasi so se zbirali, trepetali zaradi strahu pa tudi gneva do okupatorja. Zadnjikrat so hoteli pogledati v obraz mučenikom, ki so padli zato, ker so ljubili svojo domovino. Zupan je zadnji vkleknjen stopal med vojaki, žalostno, toda ponosno pogledal po vašcanih in glasno rekel: »Zmagoslavno gremo v smrt!« Do zadnjega diha je bil prežet z borbenostjo in vero v zmago pravice. Iz zdravega, močnega borca so Nemci v treh tednih napravili iz njega sivega starčka. Na rokah je bil brez nohtov, na prsih pa je imel veliko, neobvezano in nezdravljeno gnojno rano.

Za opomin ljudstvu so talci na kolih viseli ves dan. To je bil žalosten dan – dan, ko so Gorje jokale.

Zupanu so v Nomenju 16. decembra 1941 požgali tudi dom, ženo in hčerko pa zaprli. Zena je bila septembra 1942 sežgana v krematoriju v Auschwitzu.

Na njegovi obnovljeni hiši v Nomenju so leta 1969 vzdali spominsko ploščo kot prvemu revolucionarju v bohinjskem kotu, ravno tako tudi njegovemu tesnemu sodelavcu Jožetu Ažmanu.

Jože Ambrožič

Piše: Alojz Zidar

Spomini na organizacijo TIGR

Srbske in zavezniške vojske so razbile solunsko fronto in zavezniki so predrli na Marni. Začela se je rušiti avstro-ogrska armada.

Vojaki so začeli zapuščati bojišča, in italijanska vojska je vkorakala v naše kraje brez boja. Italija je za sodelovanje v prvi svetovni vojni dobila Julijsko krajino in nekaj hrvatskih otokov z Zadrom. Tako je prišel velik del strnjene slovenske in hrvatskega etničnega ozemlja pod Italijo. Tedanja Italija je prišla med Slovence in Hrvate z obljubami o spoštovanju njihove nacionalne individualnosti. General Petitti di Roretta, ki je poveljeval v zasedenih krajih, je izdal takle oglas:

»Slovinci! Italija, država velike svobode, vam bo dala enake pravice kot svojim državljanom. Dala vam bo številnejše šole v vašem jeziku, kot vam jih je dala Avstrija. Slovenci! Bodite prepričani, da bo velika in zmagovita Italija skrbela za vse svoje državljane brez razlike.»

Notranji minister Tittoni pa je 28. 10. 1918 izjavil: »Prebivalstvo druge narodnosti, ki prihaja v našo skupnost, mora vedeti, da nam je tuja sleherna ideja o napadu in raznarodovanju. Jezik, kultura in ustanove prebivalstva bodo spoštovane, uživalo bo vse prednosti naše svobode in demokratične Italije.»

Ljudje so brali te oglase z občutkom nezaupanja, pa so vendar verovali, da bo dežela, ki je dala toliko velikih mož, in se ponaša z več tisočletno kulturo, vsaj malo držala obljube, ki jih je dala pred vsem svetom.

Spominjam se, kako je prihajala italijanska vojska v našo vas; bilo jih je vsepovsod polno, bili so prijazni in veseli, da se je vojna končala in z njo tudi trpljenje.

Prva leta sem hodil še v slovensko šolo, učili smo se tudi italijanskega jezika, ki so ga poučevale nove učiteljice. Pouka v italijanskem jeziku pa je bilo vsak mesec več, dokler slovenščine niso popolnoma ukinili. Zadnja učiteljica, ki nas je učila v Ilirski Bistrici v slovenskem jeziku, je bila Stana Trobec, doma nekje iz Trsta.

V šoli je bila čitalnica in tam smo dobili slovenske knjige, ki smo jih brali doma. V začetku je bil red zelo strog, knjige je bilo treba pravočasno vrniti, kasneje pa je učiteljica nekoliko silila, naj se knjige čim več berejo v družini, in da jih lahko posodimo tudi sosedom; nikoli ni spraševala, čeprav se knjiga ni več vrnila.

Šolska knjižnica je bila v prvem nadstropju moške šole, in ko smo neko jutro prišli v šolo, smo videli, da je knjižnica zgorela. Čudili smo se, kako da ni zgorela cela šola, saj je bila šolska zgradba zelo stara in so bili vsi stropi leseni? Mislim, da požar v šolski knjižnici ni bil slučajen, ampak ga je podtaknil Libero Vigilanti, ki je bil takrat učitelj in upravnik šole. V to smo bili tembolj prepričani, ker nam je v šoli pripovedoval in se hvalil, da je bil osebnostno udeležen pri fašističnem pohodu na Rim. Gasilci so bili hitri, toda vse mokre knjige je dal Vigilanti uničiti, češ da niso več za rabo.

Libero Vigilanti je bil tudi moj razrednik. Nagovarjal nas je, naj se včlanimo v mladinsko fašistično organizacijo »L'Avanguardista«. Ker ni hotel noben učenec pristopiti, nas je nasilno vpisal in pri tem izbral bolj nadarjene učence. Prisilil me je, da sem vzel uniformo in sem jo moral nositi domov. Strašno sem bil ponižan in potr. V meni je začelo kipeti. Nisem vedel, kaj naj naredim. Jokal sem od jeze. Čez nekaj dni sem vzel uniformo in jo odnesel nazaj v šolo. Naravno je bilo, da me je Libero Vigilanti hotel prisiliti, da jo obdržim, in ni hotel sprejeti uniforme nazaj. Po končanem pouku sem vrgel uniformo v šolsko stranišče in drugi dan nič hudega sluteč prišel v šolo. Takoj me je poklical in učitelj me je pričel zmerjati, ker sem uniformo vrgel v stranišče. Prijel je leseno merilo in me pričel z njim obdelovati. Po končani kazni sem sedel v klopi z bolečinami po vsem telesu. Naslednje dni nisem šel v šolo. Skrival sem se po poljih, doma pa so mislili, da sem v šoli. Moj sorodnik Slavko Jenko je celo stvar povedal starejšemu bratu, ki je nato odšel na šolo in uredil, da sem ponovno prihajal k pouku. Učitelj Vigilanti pa mi uniforme ni več vsiljeval, verjetno je bil prepričan, da je vsak poskus, da bi me spremenil, nemogoč.

Tisti čas so gorele naše knjige po šolah in kulturnih ustanovah, knjige so iskali tudi po privatnih hišah. Vinko Sket iz Ilirske Bistrice je slovenske knjige zažgal, ker se je bal preiskave. Začelo se je sistematično preganjanje inteligence, državnih uslužbencev in delavcev. Premeščali so jih v malarične kraje Sicilije in Kalabrije in jih tako obsodili na počasno umiranje. Pregnali so več kot 70.000 naših ljudi, v glavnem delavcev in inteligence. Dovolili nam niso prepevati slovenskih pesmi, naš jezik je ostal samo jezik domačega ognjišča. Slovenske pesmi fašistične oblasti niso mogle postaviti pred sodišče, zato so uporabljali druga nezakonita sredstva, najbolj ricinosovo olje.

25. decembra 1936. leta so fašisti na silo vlivali strojno olje pevcem ilegalnega pevskega društva iz Gorice, ker so pri polnočni maši v Podgori peli slovenske cerkvene pesmi. Pevovodja in skladatelj Alojz Bratuš je za posledicami zastrupitve umrl v zelo hudih mukah.

Poznam primer italijanskega učitelja Sottosantija iz Vrhpolja na Vipavskem: bolan za tuberkulozo je nečloveško in gnusno ravnal z gojenci. Pljuval jim je v usta, ko so govorili slovensko, da bi od njega dobili bacil.

Neustrašni rodoljubi so začeli proti takemu divjaštvu gverilo. To so bili: Zelen, Majnik, Kamenšek in drugi. Eden najbolj aktivnih je bil Tone Černač, rojen v Prestranku. Zdaj stanuje v Mirni na Dolenjskem. Bil je organizator TIGR od februarja 1920 do leta 1935, razvijal je organizacijsko mrežo in je deloval kot kurir, ilegalni borec ter inštruktor ilegalne gverilske skupine. Takih hrabrih fantov je bilo še več.

Vse, kar so naši predniki ustvarili z velikim trudom in žrtvami, je ostalo mrtvo pogorišče. Ostali smo brez inteligence, brez osnovnih ljudskih pravic, ostal je kmet, sam, obubošan, ponižan in zatiran.

Odsev te tragedije našega naroda je nastanek novega obdobja v narodnem gibanju, ki je zajelo mlajše generacije in se je naglo razvilo v ilegalno narodno revolucionarno organizacijo, znano pod imenom TIGR. Začel se je boj za nacionalni obstoj, boj za biti ali ne biti. Italijanski fašisti so bili prepričani, da nas bodo pregnali iz naše zemlje, uničili ali poitalijančili, a zgodilo se je prav obratno. To zatiranje je rodilo sovraštvo in prezir, kar je nas Primorce in Istrane kalilo ter nam jeklenilo narodno zavest.

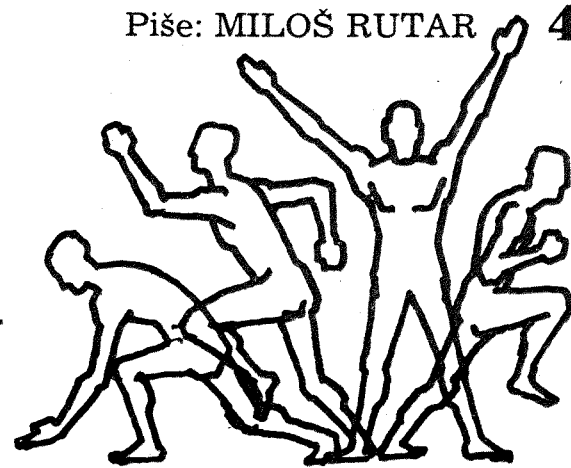
Po končani šoli sem se spoznal z Leopoldom Širceljem. Dejal mi je brati ilegalno literaturo TIGR in tako me je vključil v to organizacijo. Preko te literature in tovariša Šircelja sem spoznal Viktorja Bobka, od katerega sem dobil težje in bolj nevarne naloge. Prenašal sem ilegalno literaturo kot »Svoboda«, »Ljudska fronta«, »Straža ob Soči«, razne brošure: »Istra kliče«, »Zastava v vetru« itd. po raznih krajih reške in tržaške pokrajine ter Istre. Poleg tega sem prenašal tudi italijansko literaturo, ki se je tiskala v Pazinu, in ki je prihajala po raznih kanalih preko snežniških gozdov v Ilirsko Bistrico. Ko sem potoval s kamionom po Istri, sem dobil že organizirani dve postojanki na glavnih poteh za Istro. Ena je bila v gostilni takoj ob železniški progi blizu Buzeta, druga pa je bila v mlinu ob Rižani. Spominjam se, kako je bilo, ko sem nekoč šel s Francem Marinčičem iz Zagorja v Istro po vino. Zaradi varnostnih razlogov se nisem mogel ustaviti pri mlinu ob Rižani, ko pa sem prišel v notranjost Istre, nisem vedel, kam z ilegalnim materialom.

(Se nadaljuje)

Piše: MILOŠ RUTAR

4

Borci in rekreacija

Prijetno je jeseni v gorah

Bliza se jesen. September je za mnoge, ki so že preživeli del dopusta na morju, mesec, ko se odpravljajo na bližnje hribe. Izredno prijetni so enodnevni izleti na Pohorje, na Katarino, Mrzlico, na Jošt, na Bohor, Ratitovec, Lubnik, na Gorjance ali na Čaven v Trnovskem gozdu. Pogumnejši se odločijo za Karavanke, Kamniške Alpe ali za Julijce. Seveda pa naj ne bi bilo med nami borca (če ste zdravi in telesno pripravljeni), ki se ne bi vsaj enkrat vzel na Triglav, da iz Aljaževega stolpa, z najvišje točke naše domovine – 2864 m, ne bi užival v prekrasnem razgledu, ki včasih seže celo do morja. Odločite se, poiščite si primerno družbo in na pot!

Najlažji pristop na Triglav je v dveh ali treh dneh preko Pokljuke in Velega polja. Do kasarn na Rudnem polju pelje iz Bleda lepa asfaltna cesta. Tu je prostor za parkiranje. Do Vodnikove kočje je 3 ure hoda, zato bo najbolje, če se izognete vročini in jo pozno popoldne mahnete od kasarn proti Velem polju. V Vodnikovi koči vas bo z mlekom in žbanci pričakala gostoljubna in prijazna, dolgoletna oskrbnica kočje, Angelca iz Bohinja. Na vsezgodaj drugi dan vzpon na Kredarico ali Planiko (okoli 3 ure) in po počitku na vrh (dobro uro), do Aljaževega stolpa. Za stop, do Vodnikove kočje je potrebno dobre 3 ure. Po kosilu pa ste čez 2 uri pri svojem avtomobilu pri kasarnah.

Kaj pa transverzale, kako so izpeljane in kje lahko dobimo podrobnejše podatke? Navajamo nekatere planinske poti:

– **SLOVENSKA PLANINSKA TRANSVERZALA** od Maribora do Ankarana (podatke dobite pri Planinski zvezi Slovenije)

– **TRANSVERZALA VEZISTOV IN KURIRJEV NOV:** od Gančanov v Pomurju do Slavnika na Primorskem (PD PTT promet v Ljubljani)

– **GORENJSKA PARTIZANSKA POT:** Kamniške alpe, Karavanke, Julijci (PD Kamnik in Kranj)

– **ZASAVSKA PLANINSKA POT:** Od Kumrova do Kuma (PD Zagorje)

– **ŠKOFJELOŠKA PLANINSKA POT:** (PD Škofja Loka).

Pred dnevi sva se pogovarjala z dražgošanom, 54-letnim Janezom Lušino-Maljem, nosilcem spomenice, ki je pravzaprav vse svoje življenje preživel v planinah. Kot otrok je spremljal očeta, ki je drvaril po Jelovici; ko se je v Kropi učil za ključavničarja, jo je večkrat čez Jelovico peš mahnil iz Kroke v Dražgoše in nazaj. Med vojno je partizanoval po gorenjskih in primorskih hribih, kot planinski oficir pa je, do upokojitve, vodil izvidniške, alpinistične in smučarske tečaje za pripadnike JLA. Gore so mu drugi dom!

»Mali, kaj tebi danes pomenijo planine?«

»Veliko! Od mladih dni sem doberšen del življenja preživel na planinah, zato sem danes trdno povezan z njimi. Planine so mi skrivni kotiček, kjer najdem mir, kjer preverjam svoje moči, nanje so vezani mnogi spomini na NOV in spomini na življenje v JLA. Zelo pogosto sem v planinah in brez njih bi mi življenje bilo pusto in prazno. Planine, pa za mene niso le Julijci, Karavanke ali Kamniške. Meni mnogo pomenijo tudi: Velebit, Durmitor, Šara, Jahorina, Maglič in druge. Na njih občudujem lepoto in tudi spoznavam s kakšnimi naporu so bile te planine premagane v IV., V. in drugih sovražnih ofenzivah. Vendar od vseh planin mi je Jelovica najbolj pri srcu.«

»Ali preživljaš dopuste v planinah? Kje si že bil letos?«

»Ne bi mogel trditi, da samo letni dopust preživim v gorah. V gorah sem ob vsaki priliki. Letos sem bil na Jalovcu, Viševniku, Ratitovcu, Blegošu, na Prenju v BiH, na Dobriču, če sem vse naštel. V

gore ne hodim po nekem načrtu. Zlasti rad hodim tja, kjer ni veliko prometa:

V Stenar, Skrlatico, Tošč in podobno. Spoštujem tihi in ne preveč markiran svet, ter neizhujne stezice.«

»Kaj priporočaš udeležencem NOV?«

»Nazaj v gore, ob vsakem letnem času, zgodaj jutraj in nič hudega, če se po temi vračaš. Rad se spominjam partizanov, ki jim je bil strm in težko prehodni gorski svet v veliko breme. Meni ni bil nikoli!

Hojo po gorah je treba združiti s prijetnim: občudovanjem narave, spoznavanjem grap, steza, vrhov, ogledovanjem cvetlic, nabiranjem malin in obujanjem spominov na vojne dni. Kot dolgoletnega vojaka me posebno zanimajo pomembnejši boji in bitke med NOV v gorskem svetu, razmišljam pa tudi, kako naj bi se v miru pripravljale naše posebne planinske in teritorialne enote za borbo proti morebitnemu agresorju v planinah in gorah.«

»Ze pred mnogimi leti sva razmišljala o planinski poti – »Po stezah partizanske Jelovice!«

»Res je, gozdovi Jelovice so za nas Go-

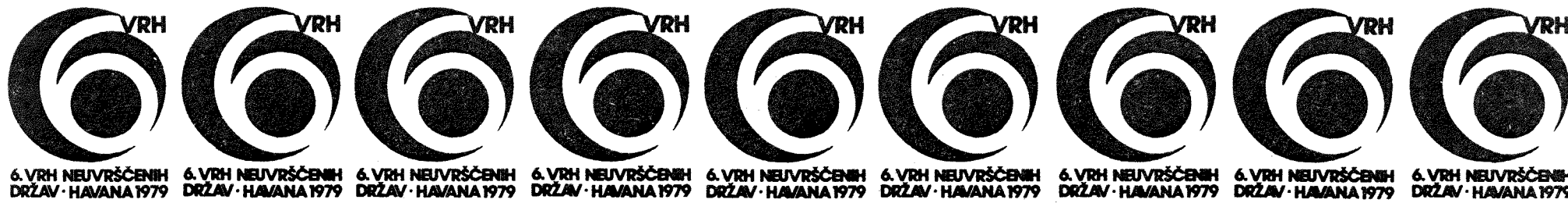

Ob vsaki priložnosti v gore

renjske partizane sinonim upora, borb, žrtev in svobode! Mladinski odsek PD Radovljica naj prevzame nalogo, da se markira letna in zimska partizanska pot, borci pa bomo z velikim veseljem sodelovali in pomagali. Iz Partizanskega doma na Vodiški planini od plošče, kjer je bil 20. julija 1941 sprejet sklep o vstaji Gorenjskega ljudstva vodijo steze do spomenika na Mošenjski planini (padel junaški mitraljezec Henrik Biček in 11 borcev), do Lipniške planine (padel narodni heroj Jože Gregorčič in 24 borcev), do Martinčka (zverinsko umorjeni ranjenci), naprej do Selske planine (padlo 17 borcev), do Rovtarice (spomenik bojem na Jelovici), na Partizanski vrh K.1410 (prva bitka Cankarjevega bataljona 8. avgusta 1941), vzpon na Ratitovec K.1666 (prelep razgled – prenočitev), nato drugi dan povratek skozi Dražgoše (veličasten spomenik uporu), mimo znane Bičkove skale nazaj v Partizanski dom na Vodiški planini. Posebnost te planinske poti po Jelovici bo v tem, da bo obiskovana tudi pozimi, v snegu na smučeh. Tako bo mladina spoznala partizanske kraje in dogodke tudi v zimskih pogojih, kar je za pripravo za obrambo domovine izrednega pomena.

Mladina in bodoči rodovi naj spoznavajo zgodovino nikoli pokorjene partizanske Jelovice, vsi skupaj pa se bomo vsaj malo oddolžili padlim borcem, katerih grobovi so posejani po globeh, temačnih gozdovih in livadah Jelovice in tako nikoli ne bodo pozabljeni. Padli borci in Jelovica so tega vredni!

Prihodnjič: Kaj moram vedeti, ko se odpravljam v gore

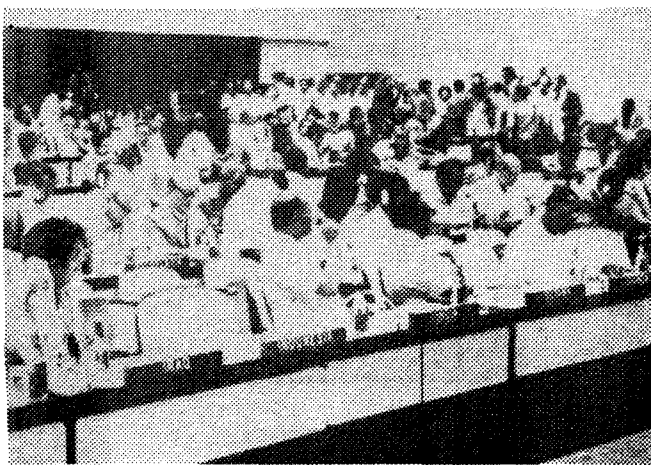
KRONIKA ŠESTEGA VRHA NEUVRŠČENIH DRŽAV V HAVANI

28. avgust

Okrug poldneva se je v kongresni palači v havanski četrti Cubanacan začel sestanek koordinacijskega biroja gibanja neuvrščenih na ravni veleposlanikov. Koordinacijski odbor zaseda z lastnostmi pripravljalnega odbora za šesto konferenco neuvrščenih na vrhu.

Jugoslovanska delegacija na tem sestanku vodi naš veleposlanik pri OZN Miljan Komatina.

Na današnjem pripravljalnem sestanku razpravljajo o osnutku dnevnega reda in organizaciji dela tako ministrskega srečanja kot tudi sestanka na vrhu. Razpravljali naj bi tudi o sprejemanju novih polnopravnih članov opazovalcev in gostov neuvrščenega gibanja. Med kandidati za sprejem v članstvo so Iran, Pakistan, Bolivija, Surinam, Grenada, Nikaragva in Santa Lucija pa tudi Patriotska fronta Zimbabveja, za opazovalca kandidira Dominika, za gosta pa Španija.

29. avgust

Predsednik Tito je danes zvečer prispel v Havano, kjer bo vodil delegacijo naše države na šesti konferenci neuvrščenih držav. S predsednikom Titom so dopotovali člani jugoslovanske delegacije Vidoje Zarković, Miloš Minić in Berislav Badurina. Predsednika Tita je na letališču pričakal predsednik državnega sveta Kube Fidel Castro z visokimi kubanskimi funkcionarji. Pri sprejemu so bili tudi jugoslovanski veleposlanik v Havani Živojin Lazić in člani jugoslovanske delegacije, ki so že prej prispeli na Kubo: Josip Vrhovec, dr. Anton Vratuša in Budimir Lončar ter osebje jugoslovanskega veleposlaništva.

Med današnjo razpravo na pripravljalnem sestanku so veleposlaniki in strokovnjaki koordinacijskega biroja sklenili priporočiti jutrišnji ministrski konferenci razširitev koordinacijskega biroja od sedanjih 25 na 35 članov, kar so enodušno sprejeli vsi navzoči; ministrom pa so tudi priporočili, naj za predsedujočega na 6. vrhu izberejo Kubo, hkrati pa izvolijo 20 podpredsednikov, dva več kot doslej.

Pomembna odločitev je tudi, naj ministri posvete posebno pozornost točki 15, se pravi demokratizaciji gibanja.

Vendar pa je bilo v ospredju seje ves čas vprašanje Kampučije. Večina udeležencev v večurni razpravi je odločno protestirala zaradi enostranske odločitve države gostiteljice, ki ni dovolila predstavnikom Demokratične Kampučije, da bi kot polnopravna članica sodelovala na sestanku pripravljalnega odbora. Med tistimi, ki so zavrnil tako ravnanje, je bil tudi vodja jugoslovanske delegacije, veleposlanik v OZN Miljan Komatina. Tudi zvezni sekretar za zunanje zadeve Josip Vrhovec je v pogovoru z novinarji poudaril, da je večina navzočih izrazila nezadovoljstvo in zaskrbljenost zaradi takšnega ravnanja države gostiteljice.

Zunanji ministrom pa je tudi prepuščeno, da bodo odločali o udeležbi Kampučije, ki je pripravljalni sestanek ni mogel razrešiti.

31. avgust

Dopoldne se je v kongresni dvorani začel sestanek ministrov neuvrščenih držav, ki je dejansko zaključna faza priprav na srečanje na vrhu.

Zunanji ministri so povzeli delo po veleposlanikih, ki so sinoči končali delo, in se takoj lotili obsežnega dnevnega reda, na katerem so, med drugim, formiranje delovnih teles konference, vprašanje kampučijske udeležbe, sprejem novih članov in pa razprava o nadaljnji demokratizaciji gibanja.

Na seji so sklenili, da sprejmejo v vrste polnopravnih članov Patriotsko fronto Zimbabveja, Bolivijo, Grenado, Iran, Pakistan, Surinam in Nikaragvo. Kot opazovalci so sprejeti Kostarika, Dominika, Filipini in Santa Lucija. Ministri so se zedinili, da se Španija kot gost udeleži tako ministrskega sestanka kot konference na vrhu.

Status gosta je bil potrjen tudi Avstriji, Finski, Portugalski, Švedski, Švici, Romuniji in San Marinu.

31. avgust

Med večerajšnjo popoldansko sejo so ministri brez zapletov sprejeli vse candidature za nove člane in opazovalce v neuvrščenem gibanju, hkrati pa potrdili tudi statute gostom.

Že na samem začetku je ministrska konferenca izpričala vso zapletenost dogovarjanja znotraj velike družine stotih držav. Steklo je težavno iskanje skupnega imenovalca v dokončnem oblikovanju sklepne listine na temelju popravljenega osnutka, ki ga je zvečer predložila država gostiteljica.

1. in 2. september

Predsednik Tito je imel vrsto srečanj z državni-voditelji svojih delegacij na konferenci na vrhu. Tako se je danes sestal s predsedniki Kaundo, ul Hakom in Asadom.

Danes popoldne bodo imeli zunanji ministri zadnjo plenarno sejo, na kateri bodo usklajevali stališča glede kampučijske udeležbe. V maratonski razpravi o tem vprašanju je govoril tudi zvezni sekretar za zunanje zadeve Josip Vrhovec, ki je med drugim dejal, da gre v zadevi udeležbe Demokratične Kampučije za spoštovanje določenih načel, ki so življenjskega pomena za gibanje.

3. september

Predsednik Tito kot eden ustanoviteljev gibanja in dosleden bорец za neuvrščenost priteguje izredno pozornost svetovnega tiska kot tudi državnikov, zbranih v Havani. Pred začetkom današnje vrhunske konference so prihajali k našemu predsedniku številni državniki, da bi z njim spregovorili vsaj kakšno besedo.

Ob 10.25 po kubanskem času je srilanški predsednik Džajavordene, predsednik gibanja v preteklem triletnem obdobju, slavnostno razglasil, da je šesta vrhunska konferenca neuvrščenih odprta. Na njegovi desni je sedel novi predsednik Fidel Castro, na levi pa Kurt Waldheim. V nabito polni dvorani je bila prazna samo miza za napisom Kampučija. O njeni navzočnosti bo odločal vrh. Otvoritveni nastop je imel Fidel Castro, ki je najprej pozval prisotne naj z enominutnim molkom počastijo spomin na umrlega alžirskega predsednika Huarija Bumediene. Nato je pozdravil sprejem novih članov, precej pozornosti pa je posvetil tudi sprejemu Španije med goste. Najbolj siloviti poudarki v Castrovem govoru so bili namenjeni ZDA in kitajski vladi. V svojem govoru je Castro načel tudi vsa najbolj žgoča vprašanja mednarodne politike, od juga Afrike, do Zahodne Sahare, Bližnjega Vzhoda, Latinske Amerike in druga.

V drugem delu so konferenco pozdravili predstavniki štirih celin – predsedniki Kaunda Rahman, Royo in Kiprianu.

Popoldansko sejo je otvoril srilanški predsednik Džajavordene, nato pa prepustil vodenje predsedniku Castru. Začela se je dramatična seja, na kateri so govorili: egiptovski zunanji minister Butros Gali, voditelj PLO Jaser Arafat, namestnik šefa kubanske delegacije Carlos Rafael Rodriguez in množica drugih. Po dolgi burni debati so prešli na naslednjo točko dnevnega reda in izvolili biro vrhunske konference. Položaj predsedujočega ima Kuba, podpredsednikov pa je dvajset, med njimi tudi Jugoslavija.

Zatem je predsednik Džajavordene podal poročilo o triletnih akcijah neuvrščenih, z njegovim govorom pa je bila seja končana.

Odmevi...

Šesta konferenca neuvrščenih držav v Havani doživlja izjemno zanimanje vsega svetovnega tiska, zato bomo bralcem posredovali nekaj odmevov, ki to ilustrirajo:

»Washington post«:

V Havani je na dnevnem redu »definicija neodvisnosti«.

»New York Times«:

Havanska konferenca lahko začrta globalne odnose med silami za več let, saj se je žarišče spopadov med Vzhodom in Zahodom premaknilo proti državam v razvoju...

...po teh ocenah daje povietnamska Amerika manj vzrokov za to, da bi bila tarča neuvrščenih držav, kot je bila nekdaj, saj je omejila svojo globalno vojaško prisotnost in brzda občasne izbruhe nostalgije, da bi težave v tujini reševala s pošiljanjem svoje mornariške pehote.

»Pravda«:

»Gibanje tistih, ki se ne uvrščajo v vojaškopolitične zveze« tako opredeljuje neuvrščene dobro znani komentator Jurij Zukov in poudarja, da gibanje neuvrščenih združuje gibanja in države, ki se med seboj močno razlikujejo, tako po družbeni ureditvi kot po socialnem sistemu. Gibanje pa si prizadeva tudi za likvidacijo oboroževalne tekme, popuščanje mednarodne napetosti in za enakovredno gospodarsko sodelovanje med državami.

»V svojem nelahkem boju za dosego ciljev, pa so se neuvrščene države vselej opirale in se opirajo na nesebično podporo socialističnih držav, sodelujejo z njimi na načelih enakopravnosti, spoštovanja suverenosti, nemešavanja v notranje zadeve.«

Komentator Zukov povzema, da poskušajo »nekateri nasprotniki enotnosti borcev proti imperializmu nadaljevati s svojo razbihaško dejavnostjo celo na sami konferenci v Havani« s tem, »da skušajo dvigniti prah okrog vprašanja, kdo naj predstavlja Kampučijo na konferenci«. Nasproti zakonitega predstavnika postavljajo poslanci, »ki nikogar ne predstavljajo, razen le na smrt obsojenega hudodelca Pol Pota, ki je po ukazu Pekinga pobil milijone Kampučijcev«.

Komentar Pravde je sklenjen z mislijo, da sovjetska javnost od srca želi, da bi šesta konferenca neuvrščenih držav povsem uspela, da bi »okrepila enotnost in solidarnost v boju proti imperializmu in kolonializmu ter razizmu«, in da bi prispevala k neodvisnemu družbenogospodarskemu razvoju narodov ter služila splošni stvari miru in napredka.

»Rinascita«:

Glasilu italijanske KP piše, da imajo dokumenti, sprejeti na prvi konferenci v Beogradu, še vedno polno vrednost. Kot ocenjuje avtor članka, pa zaradi zmanjševanja razdelitve sveta in nove dinamike v samih blokih, morda prav zdaj prvič nastajajo pogoji, ki omogočajo popolno uresničevanje načel neuvrščenosti.

»El Pais«:

Vplivni madridski časnik ocenjuje, da so razhajanja, spori in celo nastajanje določenih idejnih tokov, v tako veliki in raznoliki družini, kot je gibanje neuvrščenih, nekaj naravnega. »El Pais« dodaja, da bo jugoslovanski predsednik Tito, ki je izkušen bорец za načela neuvrščenosti, odigral pomembno vlogo na sestanku za ohranitev temeljnih načel neuvrščenosti, ki so bila začrtana v Bandungu in Beogradu.

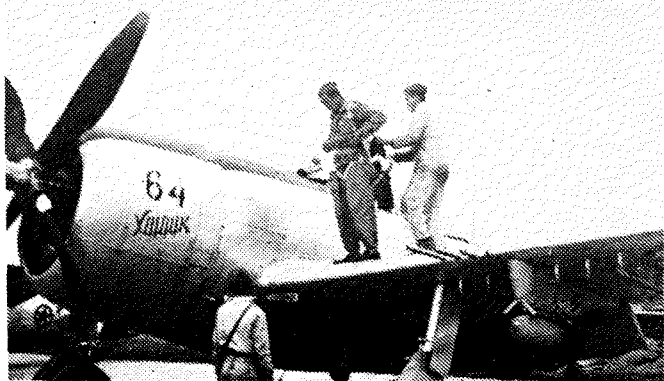
»Ljudska armada«:

Sofijski dnevnik se zadržuje izključno pri protimperialističnem načelu gibanja. Tudi ta bolgarski list poudarja, da hočejo zahodne države in Kitajska čimbolj vplivati na gibanje.

»MTI« – madžarska tiskovna agencija:

V svojem poročilu, ki ga povzema večina madžarskih časnikov, med drugim govori tudi o pogovorih med predsednikoma Titom in Castrum. Agencija ugotavlja, da je bilo to srečanje izredno pomembno za konferenco, in da bo vsekakor pripomoglo k premagovanju razlik v mnenjih in iskanju rešitev za posamezna vprašanja.

Ostati moraš zvest sebi

Letalo Thunderbolt »Hajduk« z mitraljezi in bombo, s katerim je tovariš Igor letel okrog leta 1956

Nekje visoko nad nama je letelo letalo. Najin pogled je pohitel skozi okno za brnečim zvokom. Samo še bela proga je ostala na jasnem nebu. Zanimivo. Pa prav o letalstvu se bova pogovarjala. Ivan Javor-Igor, upokojeni polkovnik aviacije-pilot, je bil namreč referent za letalstvo pri glavnemu štabu NOB Slovenije.

Zibelka mu je stekla na Brezjah, in medtem ko se je z dvema sestrama in bratom brezskrbno lovil po Podnartu, so minila njegova otroška leta.

»Kar naenkrat sem odrasel. Pa vendar se mi zdi, da je bil takrat dan daljši. Imeli smo več časa. Včasih je bila velika stvar, če je kdo iz Podnarta šel k vojakom v Skopje. Danes še o Luni ne govorimo s tako zavzetostjo. Imam občutek, kakor da hočemo prehiteti sebe. Pa kaj! Mladi smo bili takrat, kakor so mladi danes. Nisem bil nobena »cvetlica«, vedno sem bil pripravljen za kako neumnost. Toda, ko je bilo treba, sem se hitro zresnil in usmeril korak v pravo smer.

Že zgodaj sem se začel ozirati po višinah. Neko čudno hrepenenje po nečem, kar nima korenin, me je vlekel nad oblake. Vmes je bila seveda predrznost in pogum, ki je hotel preizkusiti samega sebe. Biti kakor ptica in gledati senco pod seboj – to je poseben občutek. Če bi se moral spet odločiti, bi izbral isto pot kot leta 1939, ko sem se vpisal na letalsko akademijo v Pančevu. Že leta 1940 sem začel leteti. Takrat sem spoznal, da pilot ne sme poznati strahu, vedeti pa mora, zakaj sploh letalo stoji v zraku.

Jeseni 1941 bi moral postati oficir. Usoda je hotela drugače. Letalska akademija je bila še pred razpadom stare Jugoslavije premeščena v Sarajevo. Ujeli so me in me skupaj z bratom odpeljali v ujetništvo, 50 kilometrov južno od Berlina v Buchenwalde. Po dveh očetovih prošnjah so naju z bratom leta 1942 izpustili.

Korenine svoje partizansčine sem pognal aprila 1943 na Gorenjskem. Takratni glavni komandant 9. korpusa Lado Ambrožič-Novljan je vedel, da sem letalec. Na mnoge razpise za letal-

stvo sem se javil, pa so me zavrnili, češ da imam preveč odgovorna mesta v vojski. Bil sem najprej v Dražgoški, potem v Jelovški četi. Bojeval sem se kot puškomitraljezec in komandir voda, pozneje sem postal komandir 2. čete Jelovškega bataljona; ko je nastala Prešernova brigada, pa njen prvi komandant. Približno leto dni sem bil namestnik komandanta Gorenjskega odreda in se medtem izobrazil na višjem oficirskem tečaju v Beli krajini. Ko se je osnoval Škofjeloški odred, sem postal njegov komandant. Konec septembra 1944 so me poklicali na glavni štab Slovenije v Beli krajini. Vedel sem, da je nekaj v zvezi z letalstvom in že sem se videl pod nebom... najraje bi zavriskal, pa so me razočarali. Sporočili so mi, da bom zamenjal takratnega referenta vojnega letalstva Viktorja Benedika. Sprijaznil sem se. Ko dobiš nalogo, začneš reševati probleme, ki se pojavijo in takrat pozabiš, kaj si prej hotel.

Slovensko vojno letalstvo je svojo kal pognalo spomladi 1944 na letališču pri Loškem potoku. Po italijanski ofenzivi pa je bilo premeščeno v Belo krajino v bližino vasi Otok, v KS Podzemelj. Tu sem prevzel naloge referenta. Letališče je imelo dve smeri: rusko in angleško. Letala so prihajala in odhajala ponoči. Pozimi 1944/45 smo usposobili še letališče pri vasi Krasinec, kjer so spomladi 1945 že pristajala letala. Amerikanska že kar podnevi. Jugozahodno od vasi Griblje smo na gozdni poseki pripravljali na dolžini enega kilometra in pol še eno letališče, ki bi služilo nujnim primerom, pa je dočakalo konec vojne nedokončano.

Na referatu je 5–6 tovarišev delilo z menoj naloge. Imel pa sem še pomočnike: vsako spuščališče (Stari trg, Črnomelj) je imelo svojo ekipo. Na letališčih so bile letalske baze. Iz meteorološke službe, katere prva postaja je bila v Črnomlju, pa so trikrat na dan obveščali nas in zaveznike o vremenskih razmerah. Poleg tega, da smo sprejemali zavezniški material, smo odigrali veliko vlogo v skrbi za ranjence, ki smo

jih prevažali v bazo v Barrij. Povezani smo bili z letalskimi enotami v južni Italiji in po osvoboditvi Dalmacije z enotami v okolici Zadra, ki so ščitile dolet ameriških letal k nam. Nič manjše pozornosti nismo namenjali obrambi 12 kilometrov Kolpe, kjer je bil za sovražnika najlažji prehod. Pa nismo ne Nemcev ne ustašev pustili čez. Za letalske moči smo skrbeli. Zbrali smo precej nekdanjih letalcev in mladih partizanov ter jih poslali v letalske šole.

Danes, ko mi zakon zaradi let prepoveduje letenje, se rad spominjam tistega dne spomladi 1945, ki mi je izpolnil željo in me sprejel pod nebo. Najprej sem se v angleških pilotskih šolah v Zadru privajal na njihova letala, jeseni pa v Pančevu na ruskega lovca. Na letalskem učilišču sem nekaj časa učil navigacijo in topografijo. Poleti 1946 me je pritegnila lovska divizija v Skopju. Najprej sem bil v polku, potem pa sem v diviziji skrbel za navigacijo. V garnizijah Zemun, Niš sem postal komandant polka lovcev-bombašev, načelnik štaba lovske bombarderske divizije, pred pokojem pa namestnik komandanta letalske akademije. Vmes sem ves čas letel. Tito-grad–Mostar–Zadar–Pula je bila moja običajna pot. Kar malo me zmrzilo, če pomislim, da bi kmalu končal svoje življenje ob nekem prisilnem pristajanju na banatskem polju, pa sem odnesel le posledice na hrbtenici. In zanimivo: operiral me je isti zdravnik kot leta 1943, ko sem bil v Selški dolini v boju z Nemci ranjen.

Tako je to: Če si del življenja nekaj resno počel, potem ti je za tem žal, začutiš neko praznino. Hotel sem jo izpolniti s pomorstvom. V pokoju sem si priskebel ladjico in kar nekaj časa prebil z njo v Zadru. Še potem, ko sem se z družino preselil v Ljubljano, so mi morske globine bučale v ušesih.

Danes ne bi več govoril o herojstvu; eden zna leteti, drugi zna delati mize. Nekaj pa je: avion je lahko dobiti, sposobnega pilota pa veliko težje.

Živa Drole

Bratstvo in enotnost – skovana v vojni

V vasi Srezojevci, katere domovi so razsuti po pobočjih Vujna, se v samem centru, s severne strani naslonjen na gost hrastov gozd, ponosno dviga spominski dom, ki je letos, 7. julija, na dan vstaje, dobil ime »bratstvo-enotnost«. S tem je simbolično ovekovečeno prijateljstvo, skovano v vojnih dneh med dvajsetimi izseljenimi slovenskimi družinami iz okolice Maribora in prebivalci te vasi, ki z Gornjim Milanovcem še ni povezana z asfalt-no cesto.

– Spominski dom, ki je naš ponos, smo gradili skupaj z brati iz Slovenije. Prebivalci s področja mestnih skupnosti Starše, Marjeta na Dravskem polju in Orehova vas, kot tudi delovne organizacije iz Maribora, so dali skoraj 50% sredstev za izgradnjo tega doma. Pomemben prispevek so dale tudi delovne organizacije s področja občine Gornji Milanovec, – je rekel predsednik mestne skupnosti v Srezojevcih, Isidor Nikolić.

POLITIKA – 17. julija 1979

Paradižnik gnije, paradižnik – uvažamo?!

Neka tovarna za predelavo zelenjave je poslala zahtevo za uvoz 50.000 ton paradižnika iz Grčije. Zahteva se je pojavila v trenutku, ko na poljih bližnjega kmetijskega kombinata, oddaljenega deset kilometrov, stoji paradižnik neobran.

Verjetno imajo delovni ljudje v tovarni neke razloge, ki so jih pripeljali k odločitvi, da iščejo uvoz grškega paradižnika. Morda se jim celo splača trošiti devize, plačevati carino in druge stroške. Teže je verjeti, da ne vedo za težave s plačilno bilanco in še manj, da ne vedo za paradižnik, ki propada v sosedstvu.

Na žalost, to ni osamljen primer, samo nekoliko bolj izrazit je od mnogih podobnih. Dejstvo je, da mnogi kolektivi zidajo dobro sedanost in boljše prihodnost s tem, da uvažajo vse mogoče. Dobre posledice in dohodek ustvarjajo zahvaljujoč naporom tistih kolektivov, ki, največkrat, ob velikih odrekanih, izvažajo, ustvarjajo devize.

S tujimi devizami, da malo obrnemo ljudsko modrost, je lahko tudi paradižnik uvažati.

VJESNIK – 2. avgusta 1979

Zaslужek doma je lahko še boljši

»Saj v tujini ni bilo slabo, a domači kraj je le domači kraj. Živel smo kakih deset kilometrov od krajnjega mesta, v lepem stanovanju. Sin je hodil v nemške šole in bilo mi je prav hudo, ko je bolj in bolj zavijal po tuje in pozabljal domačo besedo, saj v tistih

krajih ni bilo slovenske šole niti ni bilo dopolnilnega pouka v našem jeziku...«

In ko smo jo ob koncu vprašali, kaj priporoča tistim, ki se bodo vrnili v domovino in začeli z obrtjo, je brez pomisleka odvrnila: »Najprej se morajo pozanimati, katere obrti pri-manjkuje v njihovem kraju.«

Naš delavec, september 1979

Življenje posvečeno revoluciji – ob smrti narodnega heroja

Komunistični partiji gre vsa zahvala, da je že leta 1941 uspešno organizirala v Liki partizanske odrede, narodno oblast, aktivne protifašistk, skojevske organizacije; to dejstvo pa je bilo pogojeno tudi s tem, da je partija znala v svojih vrstah prekaliti osebnosti, kot je bil Mile Počuča.

Mile Počuča je bil najstarejši član Partije iz Like in le nekaj tovarišev v državi je imelo daljši partijski staž. Skoraj šest desetletij je bil v prvih vrstah revolucionarnega boja v jugoslovanskem prostoru, zvest in dosleden idejam, ki so, to je pogosto govoril, zanj pomenile več kot življenje.

VJESNIK, 3. septembra 1979

Popravila podaljšujejo počitnice

(Budva, 2. septembra) Prvi dan novega šolskega leta je dober del učenec s črnogorskega primorja ostalo doma. Razlog: še vedno niso popravljene vsi poškodovani in postavljeni vsi novi objekti za osnovne in srednje šole, zato bodo v mnogih krajih začeli šolsko leto z zamudo.

BORBA, 3. septembra 1979

Na partizanskem sestanku

Ljudje so zvečine govorili dobro, zvečine argumentirano, dopadljivo. Vendarle pa »tarče« niso zadevali v sredo. Oziroma: vse je šlo nekako poleg »tarče« ali pa v najboljšem primeru – besede so se je le dotaknile. Toda, kako bi zadevali v sredo, ko pa je bila beseda, s katero naj bi zadevali – slep naboje! Gre za besedo »nekdo«.

FRONT 31. avgusta 1979